

צ'בזטי מוזהר"ן

קמא

דף ס.:

עם

ביאור חברותא
ללימוד בעיון

תורה נב

אמר שהמתמיד בלימוד ספרו יהיה נעשה איש כשר באמת
ובעל מח גדול כי יש בה עמקות נוראה שאין בשום ספר
(חי"מ שמו שמה)

ליקוטי

עייז ממשיך השגחת הש"י ואז הכל אחד כי ע"י ההשגחה נכלל אחר הבריאה בקודם הבריאה כנ"ל. וזהו אר"ע וכו' כנ"ל; ובהו מקושר המאמר הזה היטב תחילתו בסופו וסופו בתחילתו וכן באמציעותיו, והכן היטב [2]:

נב [2] (אבות פ"ג) **רבי חנינא בן חכינאי אומר הניעור בלילה, והמהלך בדרך יחידי, ומפנה [7] לבו לבטלה, הרי זה מתחייב בנפשו [7]:** **כי יש** אפיקורסים שאומרים שהעולם הוא מחויב המציאות [1].

ולפי דעתם הרעה המשובשת, נדמה להם שיש עיז ראיות ומופתים [1] ח"ו ממנהג העולם, אבל באמת **הכל יפצה פיהם** [7], כי באמת העולם ומלואו הוא אפשרי המציאות [2], כי רק הש"י לבד הוא מחויב המציאות [1], אבל כל העולמות עם כל אשר בהם הם אפשרי המציאות. כי הוא ית' בראם יש מאין, וביכולתו וכחו ואפשרותו ית' הי' לבראם או שלא לבראם, עי"כ בוודאי כל העולם ומלואו הוא אפשרי המציאות. אך מאין נמשך הטעות שיכולין למעות ח"ו שהעולם הוא מחויב המציאות ח"ו. דע שזה נמשך מחמת שבאמת עתה שכבר נאצלו ונמשכו נשמות ישראל, עתה בוודאי העולם הוא בבחי' מחויב המציאות. כי כל העולם ומלואו הכל לא נברא אלא בשביל ישראל כידוע [8]. וישראל מושלין בעולם [2], ועי"כ בוודאי עתה אחר שנאצלו ונבראו נשמות ישראל, כביכול הוא ית' מוכרח לברוא ולקיים העולם. כי ע"מ כן האציל נשמות ישראל, כדי לברוא בשבילם כל העולמות. אך נשמות ישראל בעצמן כשנאצלו, היו הם בעצמן עם כל העולמות התלויים בהם, הכל היה אפשרי המציאות, כי היה כאפשרותו להאצילם ולברואם או שלא לברואם. אך תיכף כשנתרצה הקב"ה להאציל נשמות ישראל, אזי היה כל העולם בבחי' מחויב המציאות, כי מאחר שנאצלו נשמות ישראל, אזי כביכול הוא מחויב להמציא העולם, כי ע"מ כן נאצלו נשמתן, שכל העולמות יבראו בשבילן, והם ימשולו בכל. והכן היטב. ומזה נשתלשל ונמשך הטעות של האפיקורסים שאומרים שהעולם הוא ח"ו מחויב המציאות. אבל באמת רק הש"י לבד הוא מחויב המציאות, אבל כל הדברים הם אפשרי המציאות כנ"ל :

ועיקר הכוונה שברא כל העולם בשביל ישראל, היה כדי שישראל יעשו רצונו ושיחזרו וידבקו בשרשן, דהיינו שיחזרו ויוכלו בו ית' שהוא מחויב המציאות, ובשביל זה נברא הכל.

נמצא כל מה שישראל עושין רצונו של מקום [2] ונכללין בשרשם שהוא מחויב המציאות, עייז נכלל כל העולם שנברא בשבילם בחיוב המציאות [1]. כי עיקר התכלית שנברא העולם הוא בשביל זה, ורק בשביל זה מחויב הש"י כביכול לברוא ולקיים כל העולמות בשביל ישראל כנ"ל, כדי שיעשו רצונו כנ"ל. ועי"כ אז דייקא כשעושין רצונו, נכלל העולם בבחי' מחויב המציאות כנ"ל, כי כל מה שעושין רצונו יותר, הם נכללין ביותר עם כל העולמות התלויים בהם בחיוב המציאות, כי ע"י שעושין רצונו ית', הם חוזרין ונכללין בו ית' שהוא מחויב המציאות ואז נכללין עמהם כל העולמות התלויים בנפשם, בחיוב המציאות כנ"ל :

אך לזכות לזה להכלל בשרשו, דהיינו לחזור ולהכלל באחדות הש"י שהוא מחויב המציאות, זה א"א לזכות כ"א ע"י ביטול,

הניעור בלילה נב

שיבטל עצמו לגמרי, עד שיחי' נכלל באחדותו ית' : **וא"א לבוא לידי ביטול, כיא עיי התבודדות** [10]. כי ע"י שמתבודד ומפרש שיחתו בינו לבין קונו, עייז הוא זוכה לבטל כל התאוות והמדות רעות [10], עד שזוכה לבטל כל גשמיותו ולהכלל בשרשו [11]: אך **עיקר ההתבודדות הוא בלילה** [11], בעת שהעולם פנוי מטירדת¹⁰ העוה"ז. כי ביום, ע"י שרודפין העולם אחר העוה"ז, הוא מבטל ומבלבל את האדם מלהתדבק ולהכלל בהש"י. ואפי' אם הוא בעצמו אינו טרוד, אעפי"כ מאחר שהעולם טרודים אז, ורודפים אז אחר הכלי העוה"ז עייז קשה אז לבא לידי ביטול: וגם צריכין שיחי' **ההתבודדות במקום מיוחד, דהיינו חוץ מהעיר** [2] **בדרך יחידי** [2א], **במקום שאין חולכים שם בני אדם** [22]. כי במקום שהולכים שם כב"א ביום, הרודפים אחר העוה"ז, אעפי"י שכעת אינם הולכים שם, הוא מבלבל גי"כ ההתבודדות, ואינו יכול להתבטל ולהכלל בו ית'. ע"כ צריך שילך לבדו בלילה, בדרך יחידי, במקום שאין שם אדם. ושם ילך ויתבודד, ויפנה לבו ודעתו מכל עסקי עוה"ז, ויבטל הכל, עד שיוכה לבחי' ביטול באמת. היינו שבתחילה ירבה בתפילות ושיחות בהתבודדות בלילה בדרך יחידי כנ"ל, עד שיוכה לבטל זה הדבר, דהיינו לבטל מדה ותאוה זאת, ואח"כ ירבה עוד בהתבודדות הנ"ל, עד שיבטל מדה ותאוה אחרת. וכן ינהוג זמן רב בהתבודדות בזמן הנ"ל ובמקום הנ"ל עד שיבטל הכל. ואח"כ עדיין נשאר ממנו איזה דבר וכו', ואח"כ מבטלין גיז, עד שלא נשאר ממנו כלום. כ"ןפ' כי יכול להיו' אחר שביטל כל התאוות ומדות רעות, עדיין נשאר ממנו כלום, דהיינו שעדיין לא ביטל לגמרי הגיאות והגסות [23], עד שנחשב בעיינו לאיזה דבר, ועי"כ צריכין להתניגע ולהרבות בהתבודדות הנ"ל, עד שלא ישאר ממנו כלום שיחיה בבחי' **מה** [2] באמת, עד שיוכ' לבחי' ביטול באמת] ואזי כשווכ' לביטול באמת ואזי נכלל נפשו בשרשו, דהיינו בו ית' שהוא מחויב המציאות, אזי נכלל כל העול' עם נפשו בשרשו, שהוא מחויב המציאות, כי הכל תלוי בו כנ"ל. ואזי נעשה כל העולם על ידו בבחי' מחויב המציאות כנ"ל : **ועתה תרא' פלאי פלאות, איך כ"ז מכוא' עתה בהמשנה הנ"ל באר היטב.** וזה **הניעור בלילה**, כפשוטו דהיינו שהוא ניעור בלילה, ומתבודד ומפרש שיחתו בינו לבין קונו. **והמהלך בדרך יחידי**, היינו כנ"ל, שהולך בדרך יחידי דייקא, במק' שאין בני אדם הולכים שם

כנ"ל, כי אזי הוא עיקר שלימות ההתבודדות [2], בלילה ובדרך יחידי דייקא כנ"ל, כי אז דייקא יכולין לבא לבחי' ביטול כנ"ל. וזהו **ומפנה לבו לבטלה**, דהיינו שמפנה לבו מכל עסקי העוה"ז, לבטלה, כדי לזכו' לבחי' ביטול כנ"ל [21]. ואז זוכה שיוכלל נפשו במחויב המציאות כנ"ל. ואזי נכללין כל העולמות עם נפשו במחויב המציאו' כנ"ל. וזהו **הרי זה מתחייב בנפשו**, שנכלל כל העולם בבחי' מחויב המציאו' עם נפשו. כי ע"י ההתבודדות הנ"ל זכה לבחי' ביטול, עד שנכלל נפשו בחיוב המציאות, ועייז נכלל כל העולם עם נפשו בחיוב המציאות כנ"ל, ונעשה נפשו וכל העול' בבחי' מחויב המציאות כנ"ל, וזהו הרי זה מתחייב בנפשו כנ"ל :

מוהר"ן מוהר"ן

ס.

איוב לה (טז) וְאִיּוֹב הִקְלִי זָפָה: פִּיהוּ בִּבְלִי דַעַת מְלִין קִבְרִי: שמות בשלח טו (ו) וּבִקְרָה יְרֵאִימָם אֶת כְּבוֹד קוֹקֵץ בְּשִׁמְעוֹן אֶת קְלָתְהֶם לֵב כי תלוננו קוֹקֵץ תִּלְוֵנוּ עֲלֵינוּ: תורה אור מבטח די רבינו ז"ל א) כי אם אין סומאנה אין צריך סתרה כי לא סומאנה אין סתרה כ"ס וסתרהכל סמאטוים ודך הסתרה יכילה תלקח את עצמה והסומאנה שהיא חסרת היא חסרת היריון מאחר כי עיקר הרע הוא חסרת הסומאנה מאחר כי רעו הוא נגידות הוא גנר רעונו של אדם ונגידות אין סתרה באחד אלא שנים סתרה מתנגד לשני אבל אחד אין שני נגידות חסרת סתרה הוא טוב וזה הוא חסרת חס"ל שנים שהוא ח"י לא אחד סתרה אלא לאו אחד אלא לעתיד אחד הטוב שבו הוא אחד וזה אמת כי אמת הוא אחד ולמשל סמאטוים על כפך שואו כפך הוא אמת ועשקת קוד רבים כי סמאטוים על כפך שואו וזה הוא שיקר גם סמאטוים עליו שאר דברים זה כולו שיקר נמצא הסמאנה הוא אחד וזהו טוב ושבשכל זה שפת אמת תבין לעתיד כי לא ח"י ה' אחד וזה יתבשל הרע היינו ההתנגדות ל"ס לא ידעו אלא ישחתו וכו' וזה נאט ע"ס (בכס) וזה ח"י לא טוהר משמאל אלא אחד כי יתקח תוקדם בסומאנה שיהא הסתרה וקודם הסתרה כשהיו ישראל בכח אצל הקב"ה באחדות עם הקב"ה כיבדו כמו הבן שהוא בכח אצל אבא אחד הקדוה וזהו באחדות עם אביו ואז בוראין אלו רע ואין שיקר וא סומאנה אלו כאלו סתרה וסמאנה וכלוא אחד קודם כי אפילו סתרה אין שנים כי לשון סתרה שנים שנים סמאנה וכסמאנה"ש ישראל מבח לא הפועל אלא יצאו מבח"ה אחר כי נתפסים מבנין כי שנים שנים שנים ונחשבים במספר לפני עצמם ומפועלת אחד שהוא חצי"א לא הפועל עצמה בהחיות כי בהחיות שנים דברים ועקשים שהם שנים אב ובן שנים חיהוה היא בין ח"י סתרה כי הסתרה היא בין הקדושות ובין הסתרה ויכולין לעלות ח"י הסתרה סמאנה קדושות ח"י סתרה חסר טוב וגם ח"י להפיק להפיק הוא חס"ה כעצם הסתרה לטוהר כי הסתרה היא ח"י חס"ה נעשית מספר לפני עצמו סמאנה אחרת מבח אלא הפועל ודע ש"ה הסתרה שחק"ה"ה סמאנה עליו אתנו באחדות עמו בבחי' כח אצל עשיתו הסתרה ח"י חיהו ע"י שיקר כ"ס דבר שקרים לא יכון לגנר עני' ח"י האדם יודע האחר חסר הנסתר והרוק מנסת הרוקן תבטלת היריון הוא ח"י אבני שיהי שורן אבן ח"י כח אבן ובן כחא תכרומונו מבח דיעה אבן ישראל שיש שורן הוא ח"י ישות ח"י פועל ומנסת הסתרה חס"ה הבחירה וכו' שרורה לגיע ולהמשך האחרות ח"י הישות שיהי' כעצם הפועלת כמו קודם הפועלת עצמה על שם שישמור עמו משק שיהא הוא ח"י מים כנ"ל כי ח"י השקיע מים' הסתרה וזהו הוא דרוק מאחר הוא ח"י עצמו אלא פועל הוא ששם הסמנן בעצמיותם עצמיותם חיהוה וזה שר טובא אשר עצמיותם ליראק חסות והוכיח לטוב וגננו חסות פעלת לחוסר כח שרואה חצי"א אותם מבח אלא הפועל ומנסת הפועלת תתוהה ותשתלשל הגבדיות ח"י לא נגד בני אדם ואלו היריון חסר טוב ולא ענין חסותו לא נכללו באחד בטוב והוכיח לרע טוב הנספן הנספן דיראק כי באחד שואו הטוב אין שני שישית אותו.	א) כי אם אין סומאנה אין צריך סתרה כי לא סומאנה אין סתרה כ"ס וסתרהכל סמאטוים ודך הסתרה יכילה תלקח את עצמה והסומאנה שהיא חסרת היא חסרת היריון מאחר כי עיקר הרע הוא חסרת הסומאנה מאחר כי רעו הוא נגידות הוא גנר רעונו של אדם ונגידות אין סתרה באחד אלא שנים סתרה מתנגד לשני אבל אחד אין שני נגידות חסרת סתרה הוא טוב וזה הוא חסרת חס"ל שנים שהוא ח"י לא אחד סתרה אלא לאו אחד אלא לעתיד אחד הטוב שבו הוא אחד ולמשל סמאטוים על כפך שואו כפך הוא אמת ועשקת קוד רבים כי סמאטוים על כפך שואו וזה הוא שיקר גם סמאטוים עליו שאר דברים זה כולו שיקר נמצא הסמאנה הוא אחד וזהו טוב ושבשכל זה שפת אמת תבין לעתיד כי לא ח"י ה' אחד וזה יתבשל הרע היינו ההתנגדות ל"ס לא ידעו אלא ישחתו וכו' וזה נאט ע"ס (בכס) וזה ח"י לא טוהר משמאל אלא אחד כי יתקח תוקדם בסומאנה שיהא הסתרה וקודם הסתרה כשהיו ישראל בכח אצל הקב"ה באחדות עם הקב"ה כיבדו כמו הבן שהוא בכח אצל אבא אחד הקדוה וזהו באחדות עם אביו ואז בוראין אלו רע ואין שיקר וא סומאנה אלו כאלו סתרה וסמאנה וכלוא אחד קודם כי אפילו סתרה אין שנים כי לשון סתרה שנים שנים סמאנה וכסמאנה"ש ישראל מבח לא הפועל אלא יצאו מבח"ה אחר כי נתפסים מבנין כי שנים שנים שנים ונחשבים במספר לפני עצמם ומפועלת אחד שהוא חצי"א לא הפועל עצמה בהחיות כי בהחיות שנים דברים ועקשים שהם שנים אב ובן שנים חיהוה היא בין ח"י סתרה כי הסתרה היא בין הקדושות ובין הסתרה ויכולין לעלות ח"י הסתרה סמאנה קדושות ח"י סתרה חסר טוב וגם ח"י להפיק להפיק הוא חס"ה כעצם הסתרה לטוהר כי הסתרה היא ח"י חס"ה נעשית מספר לפני עצמו סמאנה אחרת מבח אלא הפועל ודע ש"ה הסתרה שחק"ה"ה סמאנה עליו אתנו באחדות עמו בבחי' כח אצל עשיתו הסתרה ח"י חיהו ע"י שיקר כ"ס דבר שקרים לא יכון לגנר עני' ח"י האדם יודע האחר חסר הנסתר והרוק מנסת הרוקן תבטלת היריון הוא ח"י אבני שיהי שורן אבן ח"י כח אבן ובן כחא תכרומונו מבח דיעה אבן ישראל שיש שורן הוא ח"י ישות ח"י פועל ומנסת הסתרה חס"ה הבחירה וכו' שרורה לגיע ולהמשך האחרות ח"י הישות שיהי' כעצם הפועלת כמו קודם הפועלת עצמה על שם שישמור עמו משק שיהא הוא ח"י מים כנ"ל כי ח"י השקיע מים' הסתרה וזהו הוא דרוק מאחר הוא ח"י עצמו אלא פועל הוא ששם הסמנן בעצמיותם עצמיותם חיהוה וזה שר טובא אשר עצמיותם ליראק חסות והוכיח לטוב וגננו חסות פעלת לחוסר כח שרואה חצי"א אותם מבח אלא הפועל ומנסת הפועלת תתוהה ותשתלשל הגבדיות ח"י לא נגד בני אדם ואלו היריון חסר טוב ולא ענין חסותו לא נכללו באחד בטוב והוכיח לרע טוב הנספן הנספן דיראק כי באחד שואו הטוב אין שני שישית אותו.
--	--

^[2] עיין תורה א' תנינא ושיחות הר"ן רכו טוב

^[3] ללכת במקום עשבים כי הם גרושים שיתעורר הלב

^[4] בדפורי בני אדם ומתולדו-כנ"א

^[5] ביהוד מוהר"ן בתקפא

^[6] עיין באח"ל אות ב' קשה מדוע יצא הגאות

^[7] וגסת מכלל מדות רעות. ותרין שביטולו אילוי ית'

^[8] תלוי במדת התעוה שזוכים אחר ויזכו ללל המדות.

^[9] ועיין שיש"ן ח"א סימן ט'. ועיין שש"ן ע"ח

^[10] בראשית בבאר מים חיים עם אות קלת.

^[11] לשח"כ שמות טז ז' ו. ועיין קה"י קרן אמה

^[12] עיין מוה"ל דרך החיים פ"ו משנה ט'

^[13] עיין מדרש שהוא (לרבי שמואל אוודיה) על

^[14] אבות ג' ט' ובנועם אלימלך פרשת קדושים שפירשו

^[15] כך

^[1] מילוח כן כלאים למפות ספר בכיות ח"א יט פ"ב

^[2] לשח"כ איוב לה טז

^[3] עיין בעש"ט ע"ח בראשית אות מה עיין נחל"ס

^[4] אות ה' לתאמת עד מה סא לאשני ענבל לוחי ליקא

^[5] ממלל ונענעו וכן כעלס הלא מליאות

^[6] הבטוי עיין בברכות לה יואט ג: כבו. סאט כט.

^[7] מכותב סא: ב"ב י' בה. צט. אבות ב' ד' ועיין

^[8] לק"ה ברכות השחר ה' לה. צט. אבות ב' ד' ועיין

^[9] רבה ב' א' ועוד

^[10] עיין באח"ל אות ד' בשם האריז"ל כי ישראל

^[11] ממוצע בין הבורא לבריאה

^[12] עיין תורה כז תנינא ופד תנינא ומתורה צה

^[13] תנינא עד ק' ושיחות הר"ן רכז רכט ולב ולד

^[14] ועלים לתרופה רצנ ושיש"ן ח"א מה קסת רסד

^[15] ויעין מכתב גרים פ"א שיר השירים רבה ב' ו',

תורה אור
בראשית ויגש מז (כג) ויאמר
יוסף אל הָעַם הַזֶּה הֵנִי
אתכם היום ואת אדמתכם
לפרעה הא לכם יָרֵעַ ויִרְעַמָּם
את האדמה:
בראשית ד (כח) וידע אדם
עוד את אשתו ותלך בן
ותקרא את שמו שת כי שת
לי אלהים וירע אחר תחת
הכל כי ירגו קין:

תורה נד
בראשית מקץ מא (א) ויהי
מקץ שנים ימים ופרעה
חלם והנה עמר על היאר:
(ב) והנה מן היאר עלת שבע
פרות ופוט מִרְאָה ובראת
בָשָׂר ותרעננה בָּאָחוּ:
תהלים קד (א) בָּרַכְי נַפְשִׁי
את יְקֹנִךָ יְקֹנִךָ אֱלֹהֵי גְדֻלָּתְךָ
מֵאֵד הוֹד ויָהִר לְבָשֶׁת:

ס: ליקוטי

א) (והא) לך לשון רבינו ז"ל מהתורה הזאת שכתבה בתכלית הקיצור. (וזהו): המהלך בדרך יחידי הנעור בלילה וכו' :
דע שעיקר הביטול שאדם מבטל ישותו ונעשה אין, ונכלל באחדות השי"ת, אין זה אלא ע"י התבודדות. וההתבודדות צריך מקום וזמן מיוחד, שלא יבלבלו אותו המונעים. והזמן הוא בלילה, היינו הנעור בלילה, שאז הכל ישינים. והמקום הוא בדרך יחידי, ולא בדרך הרבים, שלא יפסיקנו עובדי דרכים [ג]. אלא דייקא בדרך שאין רבים הולכים שם, שם ילך ויתבודד, והיינו והמהלך בדרך יחידי. ואז יכול לפנות לבו מכל וכל, ויכול לבוא לביטול כל הישות, והיינו והמפנה לבו לבטלה. ואז כשנתבטל לגמרי, אזי הוא נכלל באחדות השי"ת, ואז הוא בא לבחי' מחויב, כי הקב"ה מחויב המציאות, וכל הדברים הם אפשר המציאות. וכשנתבטל ונכלל באחדות, אזי הוא יוצא מבחי' אפשר, ונכלל במחויב וזה בחי' הרי זה מתחייב בנפשו : (גם זה לשון רבינו ז"ל) **נג [ו] עיקר** הולדה תלוי בה"א בבחי' (בראשית מז) **הא לכם זרע**. ואברהם ושרה לא הולידו עד שהגיעו לה"א הזאת (ז). כי עיקר הולדה ע"י הדעת, בבחי' (שם ד') **וירע אדם וכו'**, וקמן אינו מוליד [ג]. ועיקר הדעת, היינו שישתמש בדעתו, היינו שיוציא את שכלו מכה אל הפועל. כי גם לקמן יש דעת, אבל אצל הקמן עדיין הדעת בכה ולא בפועל. כי לא השתמש בדעתו, ולא הוציא אותו מכה אל הפועל. ומי שהוא שלם בדעתו שהוציא אותו מכה אל הפועל, והשיג בדעתו מה שאפשר לדעת האדם להשיג בדעתו, אזי הוא קרוב לדעת הקב"ה, ואין חילוק בין דעת האדם לדעת השי"ת, אלא חמשה דברים כמובא [ג]. ואז דעתו יונק מדעת השי"ת, שהוא בחי' ה"א, ואז מוליד : **ולהשלים** את דעתו שיהיה שלם בדעת, אי אפשר אלא ע"י עסק שעוסק עם בני אדם לקרבם לעבודת השי"ת, ע"י נשלם דעתו. כי הם מהדדין דעתו [ג], בבחינות ומתלמידי יותר מכולן (מכות יוד)[ג]. ובשביל זה תלמידים נקראים בנים (ספרי פ' ואתחנן ע"פ ושננתם לבניך), כי על ידם בא ההולדה : ובשביל זה אברהם ושרה טרחו את עצמן לגייר גרים, כי ע"י השלימו דעתם, ונתקברו להא הזאת, היינו לדעת השי"ת, וזכו לבנים. כי ע"י גרים נתגדל דעתם, בבחי' ומתלמידי יותר מכולם: אבל מי שאין שלם בדעתו, והוא רחוק מדעת האדם, כל שכן מדעת השי"ת, שהוא בחי' ה"א, ואזי הוא קטן ואין מוליד : **וזה הטעם** שהצדיקים מייגעים א"ע, ורודפים אחר בני אדם לקרבם לעבודתו יתברך, אין זה כדי להרבות כבודם ה", אלא כדי להשלים דעתם, בבחינות ומתלמידי יותר מכולם: **ובשביל זה** ביד הצדיקים לפקוד עקרות, כי הם שלמים בדעת, וקרובים לדעת עליון. ואין בין דעתם לדעת השי"ת אלא ה' דברים כנ"ל. וה"א דברים היא היא דעת השי"ת שמשם ההולדה : **וזה** (ברכות נו ע"ב) שלשה דברים מרחיבין דעתו של אדם, אשה נאה ודירה וכלים. אשה, היינו החומר מכונה

הנעור בלילה נב ה' הדעת נג ויהי מקץ נד מוהר"ן

כשם אשה [ג], שיהא לו חומר ממוזג במוזג השוה, שיהא ראוי לקבל שכל [ג]: ודירה נאה, היינו היראה, כמאמר (שבת לא ע"ב) חבל על מאן דלית ליה דרתא, כי צריך שיהא יראת חטאו קודמת לחכמתו (אבות פ"ג) : וכלים, היינו תלמידים הגונים שיקבלו ממנו. וכשיש לו כל אלו הכנות, יכול לבוא לשלימות הדעת : **ואלו** הן חמשה דברים שנבדל מדעו מן מדעינו. הראשון, שבמדעו האחד יודע ידיעות רבות ואין ריבוי במדעו : השני יודע הדברים קודם המצאם, אפי' כשאין להם הויה כלל : והשלישי, שמדעו מקיף דברים שאין להם תכלית : והרביעי, שאין שינוי בידעתו, ואין שינוי כשיודע הדבר בכה, ואח"כ שב פועל: והחמישי, שידיעתו אין מוציא הדבר מאפשרותו [ג]: ע"כ לשונו ז"ל :

יב) (והא) לך נוסחא ב' שכתבתי בעצמי קצת מזה כפי מה ששמעתי (וזהו): כשאדם זוכה לשלימות הדעת, היינו שזוכה לדעת שא"א לאדם לידע יותר, אזי יש הפרש בין דעת האדם בשלימות לדעת השי" בה' בחי'. והם מפורשים בספרים. וצריך האדם להשתדל שייגיע לשלימות הדעת מה שא"א לאדם לידע יותר, ולא יהיה הפרש בין דעתו לדעת השי"ת, רק בה' דברים אלו, שאלו ה' דברים א"א לשכל אנושי לדעת, אם לא מי שהוא למעלה ממין אנושי. אך לזכות לשלימות הדעת, הוא ע"י גרים, כמ"ש רז"ל הרבה למדתי מרבותי ומתלמידי יותר מכולם. כי ע"י שכ"א מקשה ושואל, כי כ"א יש לו מניעה לעבודת השי"ת, וצריך להשיב לכ"א על שאלתו, ע"י נשלם דעתו. וע"י זוכה לבנים, כי קמן אינו מוליד, כי אין לו דעת השלם, אך כשזוכה לדעת השלם זוכה לבנים. וע"כ באברהם שהוא היה מגייר אנשים, ושרה מגיירת נשים [ג]. ע"י זכה לשלימות הדעת, שלא היה הפרש בין דעתו לדעת השי"ת אלא אלו הה' דברים, וע"י זכה להח"א הנ"ל. וע"כ אברהם אינו מוליד אברהם מוליד [ג], כי ע"י שלימות הדעת שהוא בחי' ה', זכה להוליד ג:

נד [כא] ויהי מקץ שנתיים ימים ופרעה חולם והנה עומד על היאור והנה מן היאור עולות שבע פרות וכו' [ג]:

(תהלים קד) **ה' אלקי גדלת מאד הוד והדר לבשת עוטה אור כשלמה נוטה שמים כיריעה:**
א כי צריכין לשמור מאד את הזכרון, שלא יפול לשכחה, בחי' מיתת הלב. ועיקר הזכרון הוא, לזכור תמיד בעלמא דאתי, שלא יהיה בדעתו ח"ו, שאין עולם אלא אחד [ג]. וע"י מה שמדבק מהשבתו בעלמא דאתי, ע"י נעשה יהוד ה' אלקי הנ"ל: ^{כב} (כי ה' אלקים הוא בחי' שם מלא [ג] שהוא בחי' עלמא דאתי כמובא [ג]). וכן

^א נוסח זה נדפס בדפוס אחר תורה נו (צילום 143 טור ב') ואחריו תורה נג

^ב דפוס הנעור, מתרצו - הנישור

^ג דפוס הנעור, מתרצו - הנישור

^ד לשון הגמ' בברכות ג. ע"ש כן יודיעה כשם יטב לל חילוק מין עובדי לכולם ושקשק זיקתא מעובדי דלכיס

^ה לא ידוע היכן ומתי נאמרה

^ו ע"י **זהר חדש שיר השינים עה"פ נאוו לחיין** [אור יקר לרמ"ק כרך יז סימן כג דף קסא קסג] [ע"י שער הפוסקים לך לך חובא בדעת ותבונה סוף פרק ל'. לק"ה פדיון הבכור ה' ח']

^ז * סנהדרין סח: ע"ש ר"ן דף סט. ואם יוליד חשיב גדול כי בנים הרי הם כסמנים. וע"י סנהדרין ע: חטק חט

^ח יודע למה לא ואמא עד שטעם טעם זמן וע"י לק"ה נפילת חטק ד' י' לכן ק"ה מתי זמן כי הם בחי' דעת ה"א.

^ט דפוס השי"ת, מתרצו - השי"

^י רמב"ם מ"נח"ג"כ ולקמן הם יבוארו וע"י בנוסחאות כת"י המיוחס בטעות למוהר"ן שם מבוארים יותר.

^{יא} ע"י גדה יד: רבי ריש מתיבא ושכיחי רבנן קמיה ומחדדי שמעתיה

^{יב} מכות י. תענית ז. שמות רבה כו כ' ילקוט שמעוני תורה רמז תתקכג, משלי רמז תתקלד, קהלת רמז

^{יג} תתקעא.

^{יד} רבינו בחי' כד הקמה ערך עצרת וערך פסח. מחיר יין פ"י הרמ"א למגילת אסתר א' א'. תולדות יעקב יוסף

^{טו} פרשת נשא אות יד עה"פ כי תששה

^{טז} ע"י פל"ח אות ה על תורה כא

^{טז} ע"י של"ה הקדש בספר שני לוחות הברית חלק תולדות האדם בתחילת פרק בית הבחירה ביאור קושיית

הירידה והבחירה וספר העקרים ריש מאמר ד' וע"י לעיל תורה כא

^{טז} הערת מוהר"ן בתקפא

^{יז} בדפוס נמצא נוסח האורן הנ"ל בצילום 143 טור ב'. והנוסח הקצר דלקמן נמצא בצילום 89 טור ב'.

^{יח} * ב"ר פרשה לט יד [ב"ר פד ד', במדבר רבה יד י'. פסיקתא רבתי מג]

^{יט} * שם פרשה מד י'. [קהלת רבה ה' ד'. תנחומא שופטים פרק יא. פסיקתא רבתי פרשה מג. פסיקתא דרב

^כ כהנא כח ג']

^{כא} בדפוס כ"א נדפס לשון מוהר"ן בתורה לא ויגן והצטרפותו ואח"כ תורות קמ קמא ושוב לשון מוהר"ן בתורה

^{כב} לא שלימות האמונה ואח"כ תורות קמב עד קפא ובצילום 100 טור א' תורה נד

^{כג} תורה זו נאמרה בשבת תנוכה שנת תקס"ח (ח"ט) וע"י שיש"ק ח"א רה, תפ, וח"ד מב.

^{כד} * בראשית מא א'.

^{כה} לשון המשנה בברכות פ"ט מ"ה משקלקלו המינין (נוסח הגמ' צדוקין) ואמרו אין עולם אלא אחד

^{כז} מוהר"ן בתקפא

^{כז} ע"י ילקוט שמעוני בראשית פ"ב רמז כ', ובראשית רבה יג ג'- כי לא מטיר ה' אלקים. שם טו א'- ויטע

^{כח} ה' אלקים. ושערי אורה שערי חמישי. ובוהר בראשית מח: מט. - ויבן ה' אלקים. שם מט. ופקודי רס. תוריע

^{כט} מז. - ויבן ה' אלקים. וזהר בא לט. - ויעש ה' אלקים. שם- ביום עשות ה' אלקים. תרומה קסא. - כי ה' הוא

^ל האלקים. ובוהר נשא אר"ך דף קלה: (שם מבוואל שם מלא היינו הויה הונומ ל"א המאזי כאלקים הונומ ל"א) (עוד.

^ל נחלא שכוונה לע"מ שער טו פ"ה שם מבואר האמ"ל שכוונה נקדא עולם הבא, הכל ומאזי, חה נעשה ע"י יחוד

^ל וישראל סכא ותמונה, שכלליות נקראים חכמה ובינה ומנונים ה' אלקים. וע"ש פ"ב שעיקר שם הויה אלקים נקראים ו"ן

המקבלים מהם מנונים.

מאמר הניעור בלילה

מספה"ק ליקוטי מוהר"ן

זמן ומקום אמירת התורה

תורה זו נאמרה בבירור בשנת
תקס"ג או בתמוז (כבבי אור) או
בתחילת השנה (ח"מ כג/י)

פתיחה

אחרי שביאר בתורה נא סוד השקר שמוכרח לצורך בריאת זולתו ית', דהיינו ישראל והבריאה, וביאר כיצד תיקונו ע"י אמת המחזיר את הבריאה וקושרה לקודם הבריאה. דהיינו כיצד מתגברים על האפיקורסות המסית ומדיח לומר שעזב ה' את הארץ, כאן מבאר עוד סוג אפיקורסות שהיא הטענה שהעולם מחוייב המציאות וכמנהגו נוהג ולא תלוי במעשינו.

טענת השקר כאן הפוכה משם, כי שם נובע מעצם המציאות שנברא זולתו, שמדרך הטבע תחת הזמן הולך ומתרחק העלול מהעילה דהיינו הנברא מהבורא, אבל כאן היא דעה משובשת הפך המציאות, שטוענים האפיקורסים שהבריאה לעולם לא התרחקה מהבורא, אדרבה היא קדומה כמו הבורא, ולכן היא מחוייב המציאות מהבורא כאור השמש מהשמש.

את האמת, ההפוכה מהדעת המשובשת הנ"ל, רומז רבינו בלשון שהעולם אפשרי המציאות, הביאור בזה עפ"י סוד החלל הפנוי וסוד הצמצום אינו כפשוטו, לפ"ז כל העולם הוא אפשרי רק עד כמה שהוא מסתיר את הקב"ה, כי העולם והקב"ה שניהם נמצאים באותו מקומו של עולם, דהיינו בחלל הפנוי. אלא שהעולם מעלים אותו ית' רק באפשרות, שניתן לנו מקום לומר שהחלל פנוי ממנו ית', והתיקון הוא להתגבר ולגלות להפך שהחלל פנוי מהעולם ויש בו רק אלוקות.

ועיין בתורה סב שדע מה שתשיב לאפיקורס, הכוונה לאפיקורס שבלבי, כי כל מיני אפיקורסות נמצאים עכ"פ בדקות, אצל כל אחד בליבו במדור היצה"ר המסית ומדיח.

ומבואר בתורה זו שאפיקורסות הנ"ל, היא שרש כל המדות הרעות, וכל כך משרש בנו, עד שאין לו תקנה, אלא בכל יום שעה לבודד המחשבה מכל טרדות עוה"ז, ולשפוט את עצמינו עד כמה כל מידה ותאוה שלנו היא רק עשיית רצון ה', ולהתפלל ולהתחנן שנוכח לבטל מעצמינו כל ישות ורצון אחר מרצונו ית'.

בתורה זו גילה רבינו למוהרנ"ת זמן קצר אחר התקרבותו, לראשונה את ענין ההתבודדות, ואח"כ עוד חזר על זה כמה פעמים, והדגיש גודל המעלה וחשיבות ההתמדה בזה לכל אחד בכל מדריגה. עיין תורה כה תנינא ההתבודדות הוא מעלה עליונה וגדולה מן הכל, דהיינו לקבע לו על-כל-פנים שעה או יותר להתבודד לבדו באיזה חדר או בשדה, ולפרש שיחתו בינו לבין קונו וכו'. ...ויזהר מאד להרגיל עצמו להתמיד בזה מדי יום ביום שעה מיוחדת כנ"ל, ושאר היום יהיה בשמחה כנ"ל והנהיגה זו הוא גדולה במעלה מאד מאד, וכו'. ...והמשכיל

אלול תשע ה'תשע"ח ותיקונים אב תשפ

³ תורה זו נאמרה בשנת תקס"ג, בחיי מוהר"ן נט ופל"ח כאן מבואר שתורה זו נאמרה בתחילת שנת תקס"ג, אבל בכבבי אור אנשי מוהר"ן ח"א אות י' כתב שרבינו גילה את התורה הזו למוהרנ"ת סמוך לתקופת תמוז, ושם אות ט' מספר שאביו כבר התחיל להתפייס עמו על התקרבותו לרבנו, ושם אות י' סיפר שמוהרנ"ת התבודד כל הלילה לפני נסיעתו לרבנו, ובחיי מוהר"ן כג מספר שכששמע את התורה מרבנו שמח שכבר קיים זאת מדגפשיה, ושרבנו כוון לזה ברוח קדשו, ומרוב התלהבות על התיקונים שנעשים ע"ז רצה לרוץ לצעוק ברחובות לפרסם העניין וכו'. הכבבי אור הזה הובא בשיש"ק החדש ח"ב אות ק"ז ובהערה שם כתב שרבי לוי יצחק בנדר זצ"ל אמר שאין בידינו להכריע מתי נאמרה התורה. ובספר באש ובמים להרב חיים מנחם קרמר כתב שנאמרה למוהרנ"ת סמוך לראש השנה, ונאמרה שוב בתמוז אותה שנה וכל המבואר בחי"מ כג ובכבבי אור הנ"ל הכוונה לתמוז.

ונראה כיון שבכבבי אור מספר שבזמן שנאמרה התורה למוהרנ"ת כבר אביו התחיל להתפייס עימו, ובוודאי לא התפייס עמו בתחילת השנה שהרי רק אז התקרב מוהרנ"ת לרבנו. וגם הפל"ח אע"פ שכתב שתורה זו נאמרה בתחילת תקס"ג הוסיף שיש בזה מעשה, משמע כוונתו למעשה המבואר בכבבי אור וחי"מ כג. לכן קשה לומר כדברי הפל"ח וחי"מ נט.

והפשרה של הרב מנחם קרמר (באש ובמים) שמחלק, שבתחילת השנה כבר שמע מוהרנ"ת את התורה הזו מרבנו, והמעשה כולו שמואב בכבבי אור היה בתמוז, צ"ע א"כ מה ההתלהבות של מוהרנ"ת? ומה שייך לומר עושי דברו לשמוע בקול דברו, הרי כבר שמע את התורה הזו בתחילת השנה? ומה ההתלהבות מרוח הקדש של רבנו, הרי בסה"כ מוהרנ"ת קיים עצת רבנו. לכן יותר מסתבר שכל המעשה המסופר בכבבי אור היה בתמוז. וכנ"ל שמוהרנ"ת התבודד כמה שעות בלילה לפני שנסע לברדיטשוב לקנות סחורה ובדרכו נכנס לרבנו ושמע את התורה הזו, והתלהב שכבר קיים זאת מעצמו בלילה הקודם, וזה גם הרב מנחם קרמר מודה שהיה בתמוז.

וכל הקושי הוא שהפל"ח וחי"מ מוהר"ן כתבו שתורה זו נאמרה בתחילת שנת תקס"ג. וכדי למעט בטעות, נראה שתיבת "תחילת" שכתבו החי"מ נט ופל"ח היא הטעות. אלא שקשה לדחות שני עדים, אא"כ נאמר שהפל"ח העתיק מחי"מ. וחי"מ מוהר"ן בעצמו רק בסימן נט כתב תחילת, אבל בסימן כג לא כתב תחילת.

יבין מעצמו גדל מעלת הנהגה זו, העולה למעלה למעלה, והוא דבר השווה לכל נפש מקטן ועד גדול, כי כלם יכולים לנהג הנהגה זו, ועל-ידי זה יבואו למעלה גדולה אשרי שיאחזו בזה: רבנו חייב את אנשיו להתבודד שעה בכל יום עד שנעשה הדבר לסמל חסידות ברסלב, וכמעט המבחן לציות לרבינו, עכ"פ לכל הפחות בהרצון לקיים זאת.

העצה הזו חוזר עליה רבינו כמה פעמים בכמה תורות וכמה שיחות עיין לקוטי עצות, בחלקן באופן כללי ובחלקן באופן השייך למהלך אותה תורה שעסק בה. כאן רבינו מדבר מענין ההתכללות בו ית' ע"י ביטול כל המידות והתאוות הרעות, עד שיבטל אפילו משהו ישות, ויתכלל בו ית'. ומבאר שהזמן והמקום המסוגל ביותר להתבודדות כראוי דהיינו לביטול הישות והתכללות במציאות האמיתית שהיא רק הקב"ה, הוא בלילה ובדרך יחיד.

לקוטי הלכות

או"ח ערבית הלכה ג' – וקדם הבריאה זה בחינת חשך, כי קדם הבריאה אי אפשר להשיג, ועל כן נקרא בחינת חשך מעמק המושג, בבחינת (ישעיה מה, ז): "יוצר אור ובורא חשך". כמו שאיתא בפגיונות (פרי עץ חיים, קריאת שמע, פרק א): שויערה נקרא אור ובריאה חשך, מחמת שבריאה למעלה מיצירה, ואי אפשר להשיג שם, על כן נקרא חשך מעמק המושג, בחינת (תהלים יח, יב) "ישת חשך סתר". ועל כן גם בשעת הבריאה ברא השם יתברך החשך קדם להאור, ברישא חשוכא והדר נהורא ובהתחלה חשך ואחר כך אור (שבת עז:). כי החשך שקדם להאור מרמז על קדם הבריאה, שהוא בחינת "ישת חשך סתר". ואז בבחינת חשך, בבחינת קדם הבריאה, דהיינו קדם שנאצלו נשמות ישראל, אז היה העולם בחינת אפשרי המציאות, מאחר שעדיין לא נבראו נשמות ישראל, וכנ"ל. וזה בחינת תפלת ערבית רשות, כי התפלה היא בחינת בריאת העולם. כי התפלה יש לה שרש למעלה, כי גם השם יתברך מתפלל, כמו שאמר רבותינו ז"ל (ברכות ז): "מנין שהקדוש ברוך הוא מתפלל וכו'". ואז בערבית, אז התפלה היא בחינת רשות, בחינת אפשרי המציאות, כי עדיין אין חובה, חס ושלום, לברא את העולם מאחר שגם נשמות ישראל עדיין לא נבראו. **בי ישראל** עלה במחשבה תחלה, כמו שכתוב (בראשית א, א): "בראשית ברא" וכו' בשביל ישראל שנקראו ראשית וכו' (ויקרא רבה לו, ד). נמצא שראשית המחשבה של הבריאה היה ישראל, ואז בבחינת ראשית המחשבה – היה העולם אפשרי המציאות כנ"ל, מאחר שעדיין לא נבראו נשמות ישראל רק שעלה במחשבה, והיה הדבר ברצונו יתברך. ועל כן אז בתחלת הבריאה דהיינו בשעלה ישראל במחשבה תחלה – אז היה העולם אפשרי המציאות, כנ"ל. ועל כן יעקב תקן תפלת ערבית שהיא רשות. כי ראשית המחשבה אי אפשר להשיג והוא בחינת חשך מעמק המושג כנ"ל. ושם עדין העולם בבחינת אפשרי המציאות. ועל כן שם התפלה היא בבחינת רשות, כי כביכול, עדין אין חובה לדבר דברי התפלה שהם בחינת "דבר ה' שמנים נעשו" וכו' כנ"ל. **בי אמות** עקר שלמות התפלה הוא ביום דיקא. כי באמת זה עקר השלמות, ששהעולם הוא בבחינת מחיב המציאות, דהיינו בששהשם יתברך עושה רצון ישראל ובורא ומקים כל העולם בשבילם – כאלו היה מחיב בדבר, שהיו בחינת מה שנעשה העולם מחיב המציאות בשביל ישראל, כנ"ל. ובדאי זה עקר השלמות, ועקר פונת הבריאה היה בשביל זה, כדי שיהיה נכלל העולם אחר כך בחיוב המציאות על ידי ישראל, וכנ"ל במאמר הנ"ל עין שם. אבל אף על פי כן עכשו יש להם אחיזה מבחינה זו דיקא, מבחינת אחר הבריאה, דהיינו אחר שנברא העולם בשביל נשמות ישראל שנאצלו תחלה, ואז אחר שנאצלו נשמות ישראל אז העולם בחינת מחיב המציאות כנ"ל. וגושם משתלשל להם אחיזה לאפיקורסות ושטות שלהם כנ"ל. כי השם יתברך נותן להם מקום לטעות – כדי שיהיה בחירה בעולם. אבל בבחינת יעקב – ישראל שעלה במחשבה תחלה, שם אין להם שום אחיזה. כי באמת כשנאצלו נשמות ישראל במחשבה תחלה, היה העולם אפשרי המציאות, וברצונו הטוב האציל נשמות ישראל ואחר כך ברא העולם בשבילם וכו' וכנ"ל.

או"ח קריאת שמע א' – כי עקר קריאת שמע שהיא בחינת בטול הוא רק בלילה, כי היא בחינת סתימו דעיניו, (עצימת העינים), כי אז בני אדם נחים ואינם רודפים כל כך אחר העולם הזה, וכמו שכתב רבנו במקום אחר (בסימן נב), שעקר הטבול הוא בלילה. גם לילה הוא דינים (שער הפגיונות קריאת שמע ג), שהם בחינת יסורים, שעל ידי זה באים לבחינת בטול, כמו שכתב רבנו שם. וזה בחינת (מכא ז, ח): "כי אשב בחשך ה' אור לי", כי אשב בחשך דיקא, אז ה' אור לי, בחינת (קהלת ב, יג): "כיתרון האור מן החשך" – מן החשך דיקא, כי דיקא בעת שמתגבר, חס ושלום, החשך והדינים והיסורים, חס ושלום, הן בעבודת ה' הן בגשמיות, אז דיקא עקר העצה לסתם עיניו ולבטל עצמו אל התכלית שהוא פלו טוב, שעל ידי זה נתבטלין כל היסורים כנ"ל.

או"ח ערבית א' – ועל כן יעקב תקן תפלת ערבית דיקא. כי אז בלילה הזמן מסגל יותר להשגות והתבוננות, כמו שכתוב במדרש שוחר טוב (מדרש שמואל פרק ה), שר' חדישי תורה וזכין בלילה. וכמו שכתב רבנו (בסימן נב) שבלילה מסגל יותר לבטול, עין שם.

או"ח תפילה א' – ועל כן הלמוד שלומדין אז היא עולה להשכינה, שהיא בחינת אמונה. כי הלמוד שלומדין בלילה הוא קרוב יותר לעלות אל השכינה, הן מצד האדם, הן מצד השכינה, כביכול, **בי האדם יכול לבטל עצמו ולדבק עצמו בו יתברך יותר בלילה מביום**, מחמת שאז נחים העולם מרדיפת העולם הזה, כמו שכתב רבנו (בסימן נב), וגם השכינה היא סמוכה להאדם הלומד בלילה ומקשבת לקולו, כמו שכתוב (איכה ב, יט): "קומי רני בלילה לראש אשמות, שפכי כמים לבך נכח פני ה'", "נזכח פני ה'" דיקא, כי השכינה קרובה אליו והוא נזכח פני ה' ממש (תמיד לב:). כי בלילה השכינה היא בעולמות התחתונים, ואז כביכול (בראשית ח, ט): "ולא מצאה היונה מנוח" וכו', ועקר מנוחה אצל האדם הלומד אז, בבחינת (תהלים פד, ד): "גם צפור מצאה בית", כמו שכתוב בתקונים (דף א:). ועל כן בחרף שהלמוד בלילה, והיא עולה להשכינה שהיא בחינת אמונה כנ"ל, על כן נעשה מזה בחינת גשמים כנ"ל, ועל כן אומרים אז בתפלה מוריד הגשם.

שיחות

מאמר "הנעור בלילה" וכו', (ליקו"מ ח"א) סימן נ"ב, נאמר בתחילת שנת תקס"ג: (חיי מוהר"ן סימן נט)

סימן נ"ב אות א: – נאמר תחלת שנת תקס"ג, ויש בזה סיפור שלם ונפלא איך שהמאמר הזה נאמר בבחינת עושי דברו והדר לשמוע בקול דברו כי הר"ר נתן ז"ל קיים ענין זה מתחלה מדעתיה דנפשיה, ובאותו היום בא אל רבינו זצ"ל וכיון ברוח קדשו הנורא והנפלא מאד, וגילה לפניו הענין הנפלא הזה ואי אפשר להאריך בסיפור זה כאן. (פרפראות לחכמה)

מאמר "הנעור בלילה", (בליקו"מ ח"א) סימן נ"ב, נאמר בשנת תקס"ג, בבחינת "עושי דברו לשמוע בקול דברו" (תהלים קג, ב), כי מורנו רבי נתן זכר-צדיק-לברכה קיים ענין זה מתחלה מדעתא דנפשיה (= מדעת עצמו), ובאותו היום בא אל אדונינו מורנו ורבינו

זכר-צדיק-לברכה, והוא פון ברוח-קדשו הנורא והנפלא מאד, וגלה לפניו הענין הזה, ומורנו הרב רבי נתן זכר-צדיק-לברכה, בשמעו איך שמגלה לפניו ענין הזה, שעשה מדעתה דפשה, ומה שזכין על-ידי-זה, וגם מעצם הרגשותו בנעימות הדברים הקדושים האלה, נתבטל מגשמיותו, ויצעק בקול ואמר: גיוואלד! ארוצה נא בשוקים וברחובות ואצעק; אהה! מה הם חושבים לנפשים. ומגדל תבערת לבבו, עד שממש יצא מגדר אנושי, רצה באמת לרוץ ולצעק בנזפר-לעיל, ומיד הטף אותו אדוננו מורנו ורבנו זכר-צדיק-לברכה בבגדו, ואמר לו: עמוד, כי לא תפעל כלל - "שטייא, דוא וועסט ניט פועליך" ! (חיי מוהר"ן סימן כג)

דבר פעם אחת [מוהר"ן] מהדרן הקדוש של 'הנעור בלילה' שגלה אדוננו מורנו ורבנו זצ"ל (ליקוטי קמא סי' נב), ואמר אז בזה הלשון: "עוד יהיה זמן שתהיה הדרך הזו דרך כבושה לרבים" (כמו עכשו הוא דרך כבושה לרבים להניח טלית ותפילין בכל בקר). (שיש"ק חדש ח"ג תרח עיין שם)

ככבי אור אנשי מוהר"ן באות ט' מבואר שמדובר בתחילת התקרבות מוהר"ן לרבנו כעשר שנים אחרי חתונתו, כשאביו כבר רצה להתפייס עמו אבל בני משפחתו טענו שחייב לעזור בפרנסה, והסכים לנסוע לבארדיטשוב לקנות סחורה.

שם אות י' - וגם על זאת דנה לבו מאד, ונפשו היה מרה לו על כל זה בלי שעור כי כפי שנקבע בלבבו זכרון יום המיתה ויום הקבורה שמוכנים ועומדים לזה בכל עת ורגע, וכל הימים של האדם הם מנויים וספורים וקצובים במספר אצל השם יתברך, וכל שעה שיתבטל בקניית הסחורה היא אבדה הנצחית אבדה שאינה חוזרת, אבדה והפסד רוח נפלא ונורא עין לא ראתה וכו' שהיה מרויח בהשעות האלה ואף על פי כן נסתפק מאד ולא ידע לתת עצה בנפשו אם להתעקש עמהם גם בזה, כי כבר הכניסו דבריהם בדעתו שיתבטל אולי כך הוא רצונו יתברך שיעסק קצת במשא ומתן, וגם זה נחשב לעבודת ה' וכמו שאמרו רבותינו ז"ל הרבה עשו כרפי שמעון ולא עלתה בידם (כי הדבור יש לו כח גדול למשוך לב האדם הן לטוב הן להפוך חס ושלום כמוכא מזה בדבריו ז"ל) על פן נתישב בדעתו שקדם נסיעתו שלעת ערב ילך גם עכשו אל מחוץ לעיר, ובצאתו את העיר יפרש את כפיו לפניו בבכי ותחנונים מעמק הלב אולי יחוס וירחם עליו להנחותו בדרך האמת לבלתי יסור מרצונו ימין ושמאל חס ושלום וכן עשה שהלך ונתמהמה שם עד שהאיר השחר ומשם הלך לבית הכנסת, ולמד קצת ואחר כך התפלל תפלת שחרית ואחר תפלתו נתישב בדעתו שקדם נסיעתו לבארדיטשוב יסע מקדם לברסלב לקבל רשות מאדמו"ר ז"ל כי ידע שדרך הבעל עגלה הנוסע לבארדיטשוב לכל ישים לדרך פעמיו עד לפנות ערב, ואז הימים הסמוכים לתקופת תמוז/א, שהימים ארפים מאד ומנעמורוב לברסלב שמונה עשר מיל (ווערסט) ויהיה עוד באפשרות לסע ולחזור קדם נסיעתו ואף שלפי שעה לא נמצא לו עגלה לנסע לשם, אבל מגדל תשוקתו התחיל לילך לשם ברגלי ואגב אורחא עסק גם בצעקה ותפלה לפני השם יתברך (ב) והשם יתברך הוסיף לו עגלה בדרך הליכתו, ונסע ונא לברסלב ובבאו לאדמו"ר ז"ל התחיל לדבר ולשיח עמו בדרבו תמיד, ובתוך שיחתו הקדושה יצא עמו לחוץ והיה הולך ומדבר עמו עד שבאו על ההר אשר מעבר להנחל העובר שם סמוך לביתו ונכנס עמו בשיחה ארפה מאד:

שם אות יא - ואז דבר עמו הענין המוכא בליקוטי-מוהר"ן ח"א, סימן נ"ב, על אודות הטועים האומרים שהעולם הוא מחיב המציאות וכו', אף מאין נמשך הטעות? וכו', דע שזה נמשך מחמת שבאמת עתה שכבר נאצלו ונמשכו נשמות ישראל, עתה בודאי העולם הוא בבחינת מחיב המציאות וכו', אף נשמות ישראל בעצמן, כשנאצלו היו הם בעצמן עם כל העולמות התלויים בהם, הכל היה אפשרי המציאות, כי היה באפשרותו להאצילם ולבראם או שלא לבראם, אף תכף שנתרצה הקדוש-ברוך-הוא להאציל נשמות ישראל, אזי היה כל העולם בבחינת מחיב המציאות, כי מאחר שנאצלו נשמות ישראל, אזי בביכול הוא מחיב להמציא העולם, כי על מנת פן נאצלו נשמות, שכל העולמות יבראו בשבילם, והם ימשלו בכל, ומה נשתלשל ונמשך השטות וכו', אבל באמת רק השם-יתברך לבד הוא מחיב המציאות וכו'. ועקר הפונה שברא כל העולם בשביל ישראל, היה כדי שישראל יעשו רצונו ושיחזרו וידבקו בשרשן, דהינו: שיחזרו ויפלו בו יתברך שהוא מחיב המציאות וכו', ורק בשביל זה מחיב השם-יתברך בביכול לברא ולקיים כל העולמות בשביל ישראל בנזפר-לעיל, כדי שיעשו רצונו בנזפר-לעיל, ועל-כן אז דיקא בשעושי רצונו, נכלל העולם בבחינת מחיב המציאות וכו', כי על-ידי שעושי רצונו יתברך, הם חוזרין ונכללין בו יתברך שהוא מחיב המציאות, ואז נכללין עמהם כל העולמות התלויים בנפשו בחיוב המציאות; אף לזכות לזה להכלל בשרשו, דהינו: לחזור ולהכלל באחדות השם יתברך שהוא מחיב המציאות, זה אי-אפשר לזכות כי-אם על-ידי בטול, שיבטל עצמו לגמרי עד שיהיה נכלל באחדותו יתברך, ואי-אפשר לבוא לידי בטול כי-אם על-ידי התבודדות, כי על-ידי שמתבודד ומפרש שיחתו בינו לבין קונו, על-ידי-זה הוא זוכה לבטל כל התאוות והמדות רעות, עד שזוכה לבטל כל גשמיותו, ולהכלל בשרשו; אף עקר התבודדות הוא בליילה, בעת שהעולם פנוי מטרדת העולם-הזה, כי ביום וכו'; ואפלו אם הוא בעצמו אינו טרוד, אף-על-פי-כן מאחר שהעולם טרודים אז וכו', על-ידי-זה קשה אז לבוא לידי בטול; וגם צריכין שיהיה ההתבודדות במקום מיוחד, דהינו חוץ מהעיר בדרך יחיד וכו', כי במקום שהולכים שם בני-אדם ביום הרודפים אחר העולם-הזה, אף-על-פי שבעת אינם הולכים שם - הוא מכלכל גם-כן ההתבודדות, ואינו יכול להתבטל ולהכלל בו יתברך, על-כן צריך שילך לבדו בליילה בדרך יחיד במקום שאין שם בני-אדם, ושם ילך ויתבודד ויפנה לבו ודעתו מכל עסקי העולם-הזה ויבטל הכל, עד שיזכה לבחינת בטול באמת וכו', ואזי כשזוכה לבטול באמת, ואזי נכלל נפשו בשרשו, דהינו: בו יתברך, שהוא מחיב המציאות, אזי נכלל כל העולם עם נפשו בשרשו שהוא מחיב המציאות, כי הכל תלוי בו בנזפר-לעיל, ואזי נעשה כל העולם על-ידו בבחינת מחיב המציאות בנזפר-לעיל:

שם אות יב - אחר-כך ענה ואמר לו: זה פרוש המשנה (בבות ג, ד), "הנעור בלילה והמהלך בדרך יחיד ומפנה לבו ומכל עסקי העולם הזה לבטלה ולזכות לבטול בנזפר-לעיל" - הרי זה מתחייב בנפשו, שנתהוה ונעשה מחיב המציאות עם כל העולמות התלויים בנפשו. ומעצם מתיקות הרגשות מוהר"ן זכרוננו-לברכה בדבריו הנעימים האלה, נתבטל מגשמיותו מחמת זה בעצמו, ויצעק בקולו ויאמר: אהה! גיוואלד! ארוצה נא בשוקים וברחובות ואצעק; אהה! מה הם חושבים

¹ בשיש"ק חדש ח"ב אות ק"ז העתיק את המעשה הזה מככבי אור וכתב שם בהערה - אמנם בדברי הרב מטשעהרין (חיי מוהר"ן) סימן נט, 'פרפראות לחכמה' סימן נב) מובא שהתורה "הניעור בלילה" הנ"ל נאמרה בתחילת שנת תקס"ג; ומי אנו להכריע בין שני גדולים. (רל"י).

לנפש! ומגדל תבערת לבבו עד שמומש יצא מגדר אנושי, רצה באמת לרוץ ולצעק כנזפר-לעיל. ומיד חטף אותו אדונו מורנו ורבונו זכרונו-לברכה בבגדו, ונהג ואמר לו: "עמד! כי לא תפעל כלל" - "שטייט, די וועסט נישט פועלין"! (- כוכבי אור, אנשי מוהר"ן סי' א-ר"ב; מובא בשי"ק ח"א, סעיפים: רס"ד-רס"ה).

דבר פעם-אחת מהדרף הקדוש של הנעור בלילה, שגלה אדונו מורנו ורבונו זכר-צדיק-לברכה (ליקוטי מוהר"ן ח"א, סימן נ"ב), ואמר אז בזה הלשון: עוד יהיה זמן שתהיה הדרף הזו דרך כבושה לרבים, ובמו עכשו היא דרך כבושה לרבים להניח טלית ותפילין בכל בקר. ואודות הפחדים שיש בזה, אמר: שעל זה נאמר מה דאיתא בזוהר הקדוש פרשת שלח (ח"ג דף קנח), בענין הליכת כלב לחברון להשתטח על קברי האבות, ולא נתיירא מהענקים, ואיתא שם על זה: "מאן דאיהו בדוחקא לא אסתפל מידי. כף כלב, בגין דהוה בדוחקא, לא אסתפל מידי, ואתא לצללא על קברי אבהו וכו'. וכן כל אדם, מי שיודע ומחשב עצמו היטב, שבהרף-עין יפרחו ימיו, ויצטרף לתן דין-וחשבון מכל מעשיו, ולא יותרו לו על שום דבר וכו'. מי שמחשב את עצמו על כל זה, בודאי לא יביט על שום מניעה מהפחדים וכיוצא. ומכל-שכן שבאמת אין בזה שום פחד כלל, כמו שאמר אדונו מורנו ורבונו זכר-צדיק-לברכה בפרוש, בעת שדברו לפניו מזה ואמר, שאם היה לו בן יחיד, היה משלחו יחידי בלילה לשדה, ולא היה חושש לשום דבר. ואמר זאת על כל אדם, שאין לפחד כלל משום דבר וכי שלוחי מצוה אינן נזקין (פסחים ח' ב'), בפרט מצוה כזאת! (- כוכ"א, שיחות וספורים ממוהר"ן, אות ט (עמ' צה); מובא בשי"ק ח"א, סעיף ש"ט).

עלים לתרופה מכתב רצג - ... ואתמול לוו אותי מבראד חסידים הרבה וגדולי החשובים שבהם עד חוץ לעיר: והרבה מהם לוו אותי ונסעו עמי עד הגרעניץ. ובדרך משכו והוציאו ממני דבורים ותורות הרבה מתורתו הקדושה. וספרתי להם מהתורה מענין שבח הצדיקים שעל ידי זה הדבור נשמע ונתקבל וכו' ומהתורה אני היום ילדתי. וספרתי להם בדרך שיחה איך זכיתי לשמע התגלות הנורא והנפלא הזה. וקצת ממה שעבר אז. ובביתו ונרעדו מאד. אחר כך בעצם תשוקתם פתחתי פי בחסדו וישועתו יתברך וספרתי להם איך נאמרה התורה הקדושה הנעור בלילה והמהלך בדרך יחידי וכו'. ואמרתי לפניכם כל התורה הנוראה הזאת, והודעתי להם האמת שרבונו זכרונו לברכה הזהיר מאד לבני הנעורים לפרש שיחתו יתברך בכל יום ויום ובפרט בלילה ובדרך יחידי. עד שיכולים לזכות על ידי זה להפיל בחיוב המציאות ולהעלות כל העולם התלוי בו להפיל בו יתברך שהוא מחיב המציאות וכו'. וכמה בני הנעורים הלכו בצד העגלה ואחריה. כי הלכו ברגליהם משם עד הגרעניץ שהוא קרוב לפרסה. וכלם עמדו מרעיד ומשתומם תסמר שערות בשרם כמעט שיצאה נפשם. ואחד מהם היה דין קהלת בראד מפלג גדול בתורה שיודע לומר פשטים נפלאים גדולים בגמרא פרוש תוספות וגם השאר היו לומדים וחשובים כלם נבחרו משמע לא ידעו מה לעשות. וגם אני בעצמי ורבי נחמן הזכירתי עצמי מחדש היכן אנחנו בעולם שזכינו לשמע כזאת. ועדין מתורתו אנו רחוקים. ואני צועק בלבי עתה על הימים שעברו כמה שנים שלא זכיתי לקיים זאת מרובי המניעות, אבל אני משמח עצמי על המעט דמעט שזכיתי לפעמים לקיים מעט מזה. וגם מה שזכינו לפרש שיחתנו ביום וכו' הוא גם כן יקר מאד מאד. כי לאו כל אדם זוכה לקיים כל הנ"ל בשלמות, ואשרי הזוכה להתבודדות אפלו ביום. אבל אשרי ואשרי הזוכה לקיים בפשיטות הנעור בלילה וכו' וכו'. עד שיזכה להפיל וכו' וכו'. יהי חלקנו עמהם לעולם, ועל כן ורזתי עצמי לכתב לכם מיד קדם תפלת שחרית. כי זה האגרת הוא אצלי תלמוד תורה דרבים, כי אולי אולי יזכה אחד על ידי זה להתעורר לקיים כל הנ"ל. או מקצת מזה על כל פנים. ובפרט קודם ראש השנה הקדוש והנורא הבא עלינו לטובה. גם בבראד דברתי עמהם כמה תורות ושיחות קדושות ונוראות מאד. ומסרתי להם ספר ספורי מעשיות והתפללות. ואף שקצתם ראו אותם מכבר, אבל כבר עברו ימים ושנים שלא ראו אותם, והרב לא ראו אותם מעולם. וגם הספר לקוטי מוהר"ן שנדפס שם זה כמה שנים היה מנח בקרן זוית. ועכשיו התחילו להוציא אותו. ושאלו אותי כמה דברים ופרשתי להם יפה בעזרת השם יתברך...

לענין שלא לפחד ללכת בלילה בדרך יחידי סיפר מעשה מפחדן של בית הקברות

כשדבר פעם מוהר"ן מהתורה: הנעור בלילה, שב"לקוטי מוהר"ן חלק א' סימן נ"ב ומענין היציאה חוץ לעיר להתבודדות, אמרו לו כמה מאנ"ש, שהם יראים לצאת להתבודדות. ספר להם מוהר"ן מעשה, שפעם התנפלו שוודים המכנים "אידימאקעס" על איזה עיר וברחו כל תושבי העיר. בין הבורחים היה איש אחד, שהיה ידוע בין התושבים לפחדן גדול מאד; וכשברח, התחבא בבית הקברות ושהה שם כל הלילה. למחרת, כששבו הבורחים העירה, שאלוהו ידידיו: "איך לא פחדת להשאר לבד בבית-הקברות כל הלילה"? ענה להם: "השוודים הטילו עלי אימה כזו, עד ששכחתי שפחדן אני..." וסיים מוהר"ן ואמר, שכמו כן הוא בעבודת ה' יתברך וכמובא בזוהר (ח"ג קנח): "מאן דאיהו בדוחקא, לא מסתפל מידי", פירושו: מי שמצא בדוחק לא מסתפל על שום מעבב. כי בשמרגישים את הפחד והייראה מיום הדין הקרב ובא, מתבטלים כל הפחדים הגשמיים. (שיש"ק ח"ב סימן תקנה)

לפעמים דייקא ע"י שזכה לבטל עצמו ע"י נכנס גאות וישות

ספר: שהבעל-שם-טוב זכר-צדיק-לברכה התפלל פעם אחת עם החבריא שלו, והתפללו בהתלהבות גדול מאד בדרבם. אחר-כך, כשגמרו תפלתם ראו, שהבעל-שם-טוב זכר-צדיק-לברכה הוא בפנים זועפות. אחר-כך ענה ואמר להם: "בעת שהייתם מתפללים, הכניס הבעל-דבר בכל אחד מהם מחשבות של גאות ורמות-רוחא, שאתם מתפללים בהתלהבות ובדבקות כזה, ועל-ידי-זה נתעורר למעלה קטרוג גדול עליכם, והיה לי יגיעה גדולה, עד שהמתקתי זאת". וספר זאת למען דעת כמה צריכים להרבות בתפלה על זה, לזכות להנצל מגאות שהיא תועבת השם, כי יכול להיות, שאפלו כשכבר נקיים מכל התאוות והמדות רעות, אף-על-פי-כן נשאר בלב גאון כסמונה, חס-ושלום, וכמבאר בהתורה "הנעור בלילה" הנזכר-לעיל, ושאפלו מי שכבר קים והרבה בהתבודדות, בצעקה ותפלה בלילה, ובדרך יחידי, עד שיצא מכל התאוות והמדות רעות, אף-על-פי-כן עדין נשאר בלבו איזה צד גאות, שהוא חושב עצמו לאיזה דבר והמדה של גאות גרוע מהכל, כמבאר בדרבי חכמינו-זכרונם-לברכה (סוטה ד' ב'), שהיא כעובד עבודה זרה וכאלו בא על כל העריות כלם, עין שם. ועל-כן צריכין בשביל זה לבד להתגבר מאד בתפלות וצעקות להשם יתברך, שיעזרו לבטל גם את זאת כמבאר שם, ולזכות לענוה אמתית: (- שם אות י' (עמ' צה-צה); מובא בשיש"ק שם, סעיף ש"פ).

...כל אלו הימים, שהיו (- מוהר"ן ורבי נחמן מטולטשין לצורך הדפסת הליקו"ה - ראה בשיש"ק ח"א סעיף תרמד) בלעמבערג, היו עמו תמיד החסידים דשם, ולא היו מניחים אותו לילך יחידי, והלכו אחריו בכל מקום, והיו אומרים זה לזה: "היה לו, למוהר"ן, רבי

כְּזֶה, שֶׁנֶּחֱמָה מִמֶּנּוּ תַּמִּיד חֶלֶב וְדִבְשׁ. וְכִשְׁנִסְעוּ מִשָּׁם לַוְהוּ שׁוֹרָה שֶׁל אֲנָשִׁים מִשְׁנֵי צַדֵּי הָעֵגְלָה בְּחֻמְשָׁה קִלּוֹמֶטֶר, פְּסִיעָה בְּפִסְיעָה, וְאָמַר אֲזַי לַפְּנִימָה הַתּוֹרָה נ"ב – "הַנְּעוֹר בְּלִילָה"; וְכִשְׁרָאָהּ, שָׁאִין רַבִּי נַחֲמָן מִתְּפַעַל מִדְּבַר הַתּוֹרָה, אָמַר לוֹ: נַחֲמָן! אֲצִלְךָ הַתּוֹרָה יִשְׁנָה, אֲצִלְךָ הַיָּד הַחֲדָשָׁה וּמִבְרִיקָה כְּרָאִי – "נַחֲמָן! בָּא דִּיר אִיזָא תּוֹרָה אֲלֵט, בִּי מִיר אִיזָא שְׁפִילָה נִיָּא": (– כּוּכ"א אֲבָנִיָּה בְּרִיל; מוּבָא שִׁישׁ ח"א, סֵעִיף תר"ג).

אָמַר רַבִּי נַחֲמָן מְטוּלְטִשִׁין וְכְרוֹנוֹ–לְבָרְכָהּ לְאַחַד שְׁהִיָּה מִשְׁבָּח מֵאֵד דְּוָקָא אֶת הַפְּרָנְסָה עִם אִיזָה מְשָׁרָה בִּיעֵר, מַחֲמַת גְּדֵל יִקְרָת הַהִתְבּוֹדָדוּת עַל–פִּי דְרָךְ רַבְנֵי וְכְרוֹנוֹ–לְבָרְכָהּ: בַּעֲנִין הַהִלִּיכָה וְהַשְׁהִיָּה לְבַד בִּיעֵר, אוֹ שֶׁאִפְשָׁר לִזְכוּת וּלְהִיּוֹת עַל יְדֵי יְהוּדֵי כֹשֶׁר – עַל–יְדֵי הַתּוֹדוּת כְּרָאוּי, אוֹ שֶׁאִפְשָׁר לְהִיּוֹת עַל יְדֵי פוּחוֹ וְרִיק חֶסֶד–וְשִׁלּוּם – "צוֹ גִּיין בְּסִדֵּר אֲלִיין אִין אִיין וְוֵאלֵה, אֲבָעֵר מֵעַן קָאן וְוֵעֵרן אִיין גְּרוֹיִסְעֵר עֲרִלִּיכֵעֵר יוֹד עַל–יְדֵי הַתּוֹבָדוּת בְּרָאוּי, אֲבָעֵר פֶּאֶרְקֶעֱרֵט מֵעַן קָאן וְוֵעֵרן אִיין גְּרוֹיִסְעֵר הוֹלְטֵאִי" עַל יְדֵי מַחֲשָׁבוֹת וְהִרְהוּרִים, רַחֲמֵנָא–לְצִלָּן: (– אֲבָנִיָּה בְּרִיל; מוּבָא שִׁישׁ ח"א סֵעִיף תש"א).

כַּשֶּׁהִיָּה מוֹהֲרֵנ"ת בַּלְעֲמֵבֵרִג נִשְׁקוּ בְּרַגְלוֹ אֶחָד מֵאֲנָשֵׁי הָרֵב הַקְּדוֹשׁ רַבִּי אֲוִרִי מְסִטְרַעֲלִיסְק וְשֵׁאלוּ: "הֵאתֵם הוּא זֶה שְׁחִיבֵר אֶת הַלִּיקוּטֵי תַּפִּילוֹת" ? וְאִזּוֹ מְרֹב אֶהְבֵּתֵם לְמוֹהֲרֵנ"ת לִיוְהוּ הַמּוֹן עִם עַד חוּץ לַעִיר, וְאָמַר לָהֶם מוֹהֲרֵנ"ת בְּדֶרֶךְ אֶת הַתּוֹרָה "הַנְּעוֹר בְּלִילָה" (שְׁבִלִיקוּטֵי מוֹהֲרֵנ"ת ח"א, תּוֹרָה נ"ב) וְנִכְנְסוּ הַדְּבָרִים כֹּל–כֵּךְ בְּלֵב הָאֲנָשִׁים עַד שֶׁכִּמָּה שְׁנִים אַחֶר–כֵּךְ בַּעַת שְׁהִיָּה שֵׁם רַבִּי נַחֲמָן מְטוּלְטִשִׁין מִצָּא עוֹד אֲנָשִׁים שְׁקִימּוֹ זֹאת. וְאִזּוֹ נִפְגַּשׁ שֵׁם עִם הַחֲסִידִים שֶׁל הָרֵב הַצַּדִּיק רַבִּי אֲוִרִי מְסִטְרַעֲלִיסְק וְכָר–צַדִּיק–לְבָרְכָהּ, וְקִיבְלוּ אוֹתוֹ בְּאִהְבָה וּבִידִידוּת מוֹפְלָגָת כֹּל–כֵּךְ, עַד שֶׁמוֹהֲרֵנ"ת עֲצָמוֹ הִתְפַּעַל מֵהֶם מְאֹד, וְאָמַר: "אֵילוֹ אֲצִלְנוּ בְּרוּסִיא הֵיוּ כְּאֵלֶּה חֲסִידִים, הֵייוּ יְכוּלִים לִשְׁבֹּת וּלְדַבֵּר יַחַד, וְלֹא הָיָה לָנוּ שׁוּם מַחֲלּוּקָת"; (שִׁישׁ ח"ב סֵעִיף תקפ"ו).

עוֹד רֹאה שְׁאֵרִית יִשְׂרָאֵל מִכְּתַב קֵל

וְטַעַם זִקְנִים אִידִישׁ גְּלִיין כֵּב (עמ' 13) וְכַח (עמ' 46) וְלֵד (עמ' 36) וְלֵה (עמ' 5) וְעַח (עמ' 1) וְצַב (עמ' 17) וְקִלָּה (עמ' לב) וְקִלָּו (עמ' כה) וְקִמּוּ

עַד כֵּאֵן הַשִּׁיחוֹת

קושיית

א. צ"ע מִהֶמֶךְ הַמַּכּוּוֹן בַּתּוֹרָה זֶה? וְאִם כִּי־צַד זֹכִים לְהִיּוֹת מַחְוִיבֵי הַמִּצְוִיאוֹת צ"ע מְדוּעַ זֶה חָשׁוֹב לְהִיּוֹת מַחְוִיבֵי הַמִּצְוִיאוֹת? הֲרִי אֲדַרְבֵּה אֲנִי טוֹעֵנִים הַפֶּךְ דַּעַתָּה הַמְּשׁוּבָשֶׁת שֶׁאֲנִי אִפְשָׁרִי וְרַק הַקִּבְ"ה מַחְוִיבֵי.

ב. צ"ע מְדוּעַ פֶּתַח בְּהַקְדַּמַּת בִּיאור דַּעַתָּה הַמְּשׁוּבָשֶׁת שֶׁל הָאִפִּיקוֹרְסִים וְלֹא מִיִּד כִּי־צַד זֹכִים לְהִיּוֹת מַחְוִיבֵי הַמִּצְוִיאוֹת? וְאִם כִּי לְבָאֵר אֶת לְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה "מַתְחִיבֵי בִּנְפִשׁוֹ", צ"ע הֲרִי הַמִּשְׁנָה הִיא סִמָּךְ לְדַבְרֵנוּ וּבִאֵה אַחֲרֵי הַשְׁגָּתוֹ לְסִמּוֹךְ הַשְׁגָּתוֹ עֲלֶיהָ.

ג. לְשׁוֹן מִנְחַת קִנְאוֹת שֶׁהָאִפִּיקוֹרְסִים טַעְנוּ שֶׁהַעוֹלָם וְהַקִּבְ"ה הֵם כְּאוֹר הַשֶּׁמֶשׁ מִהַשְׁמֵשׁ, וְצ"ע הֲאִם הַכוּוֹנָה שֶׁלֹּא נִבְרָא ע"י הַקִּבְ"ה אֵלֶּה הָאִיר מִמִּילָא מֵאוּרוֹ א"כ כִּי־צַד נַעֲשֶׂה בְּסִדֵּר כֹּזֶה נִפְלֵא?

ד. צ"ע הֲאִם גַּם בְּזִמָּן רַבְנֵי הֵיטָה הָאִפִּיקוֹרְסוֹת הַזֶּה שֶׁהֲרִי הִיא לְשׁוֹן מִנְחַת קִנְאוֹת שֶׁמְדַבֵּר עַל הַקְּדֻמוֹנִים, וְעוֹד מִמֶּה שֶׁסִּיפֵר מוֹהֲרֵנ"ת עַל הָאִפִּיקוֹרְסִים שֶׁהֵיוּ בְּאוֹמֶן בְּזִמָּן רַבְנֵי נִרְאָה שֶׁהַקִּבְ"ה מֵאֵד הִטְרִיד אוֹתָם וְלֹא סִבְרוּ שֶׁעוֹב אֶת הָאֶרֶץ.

ה. צ"ע מְדוּעַ תַּפְס רַבְנֵי דוּוּקָא טַעְנוּת הָאִפִּיקוֹרְסִים הַקְּדֻמוֹנִים הֲרִי בְּזִמָּנָם הֵיוּ לָהֶם סִבְרוֹת אַחֲרוֹת כִּמְבֹאֵר בְּלִק"ה/י' שֶׁהַכּוֹפְרִים הָאֵמִינוּ בְּהַקִּבְ"ה, אֲלֹא שֶׁקִּרְאוּ לוֹ אֲלוּקָא דְּאֲלוּקִיא. שְׁטַעְנוּ "עוֹב ה' אֶת הָאֶרֶץ/י" כִּי מְגוּדֵל רֹמְמוֹתוֹ לֹא יִתְכֵּן שֶׁמִּשְׁגִּיחַ בַּעוֹלָם הַשֶּׁפֶל. וְכַעֲנִין זֶה בְּסִפְרֵים/י' שֶׁאִפִּילוֹ פֶּרַעַה סִבֵּר כֵּךְ. וְרֹאה רַמְבַּ"ם

י' לִק"ה עֲרוּבֵי תַּחֲמוּמֵי ה' ו' – וְזֶה בְּחִינַת מֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְכְרוֹנֵם לְבָרְכָהּ בְּכָל מְקוֹם מוֹקֵטֶר וּמוֹגֵשׁ לְשִׁמֵּי, דְּקָרוּ לִיהָ אֶלְקָא דְּאֶלְקִיאָ, שֶׁאִפִּילוֹ הָעִבְרִים הָעוֹבְדִים עֲבוּדָה זָרָה, מוֹדִים בָּהּ יִתְבָּרָךְ, רַק שְׁטוּעִים בְּאִמּוֹנוֹת כּוֹזְבִיּוֹת וְעֲבוּדָה זָרָה,

לִק"ה הַכֹּשֶׁר כֵּלִים ב' א' – בִּי אִי אִפְשָׁר לְהֶאֱמִין בָּהּ בִּי אִם כִּשְׁמֵאֲמִינִים בְּמִשָּׁה עֲבָדוֹ, דְּהֵינּוּ בְּחִינַת אֲמוּנַת חֲכָמִים. וְזֶה עֶקֶר הַחֲלּוּק וְהַהֲבָדֵל שֶׁבֵּין יִשְׂרָאֵל לְעִבּוֹרִים, בִּי גַם חֲכָמֵי הָעִבּוֹרִים רָבִם בְּכָלֵם מֵאֲמִינִים בּוֹ יִתְבָּרָךְ, כִּמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, "וְשִׁמִּי נִרְאָה בְּגוֹיִים" דְּקָרוּ לִיהָ אֶלְקָא דְּאֶלְקִיאָ. וְכִמּוֹ שֶׁשְׁמִיעֵתִי מִפִּי רַבְנֵי ז"ל שֶׁאָמַר (שִׁיחוֹת הָר"ן רַכֵּד. רַכֵּד) שֶׁחֲכָמֵיהֶם חֲקְרוּ בְּגִדְלָתוֹ יִתְבָּרָךְ עַד שֶׁאָמְרוּ שֶׁהוּא יִתְבָּרָךְ גְּדוֹל וּמְרֹמֵם וּמִנְשָׂא מִכָּל הַמַּחֲשָׁבוֹת וְכו' וְכו' כִּמּוֹ שֶׁהוּא בְּאֵמַת, אֲבָל אִין יוֹדְעִין מִשּׁוּם מִצְוָה שֶׁל תּוֹרָה, בִּי זֶה אִי אִפְשָׁר לָהֶם לְהִשְׁגִּיחַ בְּשִׁכָּל אֲנוּשִׁי בְּשׁוּם אִפֵּן אִיזָה מִצְוָה מִמִּצְוֹת הַתּוֹרָה. וּמַחֲמַת זֶה הֵם רְחוּקִים מִקְּדֻשַּׁת יִשְׂרָאֵל, מַחֲמַת שֶׁלֹּא זָכוּ לְהֶאֱמִין בָּהּ וּבְמִשָּׁה עֲבָדוֹ,

לִק"ה יִין נִסְךְ ד' ו' – וְעַל–כֵּן עֲבוּדָה זָרָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל אִין לָהּ בְּטוֹל, בִּי גַם הָעִבְרִים בְּחֶם מְטַעְנוּתֵים הַנִּל, שֶׁהִשְׁדִּין יְהוּדָאִין מְטַעֲנִין כָּל כָּךְ, עַד שֶׁאוֹמְרִים שֶׁצְּרִיכִין לַעֲבֹד עֲבוּדָה זָרָה, בִּי אוֹמְרִים שֶׁזֶה רְצוֹנוֹ, חֶסֶד וְשִׁלּוּם, בִּי גַם הָעִבְרִים מוֹדִים בָּהּ יִתְבָּרָךְ כִּמּוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְכְרוֹנֵם לְבָרְכָהּ, דְּקָרָן לִיהָ אֶלְקָא דְּאֶלְקִיאָ, רַק שֶׁאוֹמְרִים שֶׁרְצוֹנוֹ בְּעֲבוּדָה זָרָה. נִמְצָא שֶׁהֵם מְהַכְפִּין הָאֵמַת כָּל כָּךְ עַד שֶׁאוֹמְרִים שֶׁמִּצְוָה לַעֲבֹד עֲבוּדָה זָרָה. וְכַדֶּרֶךְ זֶה הַחֲטִיא יִרְבָּעֵם בֵּן נִבֵּט אֶת יִשְׂרָאֵל.

י' יַחְזַקְאֵל פֶּרֶק ח (יב) וְיֹאמֶר אֵלֵי הָרִאִיתָ בֵּן אָדָם אֲשֶׁר זָקְנִי בֵּית יִשְׂרָאֵל עֲשִׂים בְּחִשֶּׁק אִישׁ בְּחִדְרֵי מִשְׁכִּיתוֹ בִּי אֲמָרִים אִין יְדוֹד רֹאֵה אֲתָנּוּ עוֹב יְדוֹד אֶת הָאֶרֶץ:

וְשֵׁם פֶּרֶק ט' (ט) וְיֹאמֶר אֵלֵי עוֹן בֵּית יִשְׂרָאֵל וְיַהֲוִידָה גְּדוֹל בְּמֵאֵד מֵאֵד וְתַפְלֵא הָאֶרֶץ דְּמִים וְהַעִיר מְלָאָה מִטָּה בִּי אָמְרוּ עוֹב יְדוֹד אֶת הָאֶרֶץ וְאִין יְדוֹד רֹאֵה:

י' רֹאֵה עֲרֵבִי נַחֵל דְּרוֹשׁ לַפֶּסַח – וְהוּא כִּי מִצִּינוּ בְּסִפְרֵים שֶׁפֶּרַעַה הִיָּה מִכַּת הַכּוֹפְרִים בַּהֲשַׁחַח פֶּרְטִית וְאוֹמְרִים (יַחְזַקְאֵל ח' יב) עוֹב ה' אֶת הָאֶרֶץ חֶסֶד וְשִׁלּוּם וּמִסְרָה לְטַבַּע, כִּי מְגוּדֵל רֹמְמוֹתוֹ לֹא יִתְכֵּן לוֹ כִּלְל לְהַשְׁגִּיחַ בַּעוֹלָם שֶׁפֶל כּוֹזֶה. וְאִיתָא גַם כֵּן כִּי כֹפֵר בְּנִבְוָאָה, כִּי גַם רוּחַ הִיָּה וּבַעֲבוּר יִדְעֵתוֹ וְהַשְׁגָּתוֹ בְּכָל כּוֹחוֹת הַקְּלִיפּוֹת שֶׁפֶט בְּדַעְתּוֹ הִיּוֹתוֹ חֶכֶם וּנְבוֹן יוֹתֵר מִכָּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה, וְלֹאֲתָא אֲמַר

ע"ז א' א' א' שאנוש הראשון שטעה לומר שמסר הקב"ה הנהגת העולם לשרים ומצווה לעבדם כי זה רצונו וכבודו.

ז. אבל הכל יפצה פיהם וכו' כי רק ה' ית' מחויב המציאות אבל העולמות אפשרי המציאות כי הוא בראם יש מאין ויכול היה שלא לבראם – צ"ע מה שברא אותו מיש לאין לכאורה יכול להיות שהכוונה כאור השמש מהשמש, או שאפילו אם יכול לברא, אבל מנין שאחרי שנברא לא יכול לבטלו. ולכאורה היה לו לומר כמו שאמר הבעש"ט/י' שעדיין העולם מתקיים באותו דיבור שבו נברא.

ז. צ"ע איך ע"י ביטול אליו ית' אני נהפך למחוייב המציאות, כי אם חוזר למה שהיה קודם הבריאה, א"כ מה הועילה הבריאה? עיין סוף תורה נא מה שקשה על חילוק שכר מאחר שיהיה כולו אחד. ועיין תורה יא שיש יחודא עלאה וראה תורה ד' שהכוונה כמו משה רבנו שנכלל בו ית' ונעשה בחי' אין ואעפ"כ נשאר משה. נמצא שגם כשיחזור אחר הבריאה לקודם הבריאה יהיה חילוק שכר וחילוק הנשמות אלא שאין לו השגה בזה.

ח. צ"ע הרי הקב"ה ברא עולם גשמי שלם בעשרה מאמרות, ואיך אעפ"כ לא נגרע ממנו כלום ונשאר אחד פשוט ושלם כמו לפני הבריאה. עד שאפשר ע"י התכללות בו לחזור כמו לפני הבריאה. נראה שמוכרחים לבאר עפ"י תחילת עץ חיים/י' סוד החלל הפנוי ולבאר שאינו כפשוטו, וכמשל שהוא קמצא דלבושיה מיניה או כמשל שבספורי מעשיו מבצר של מים בתוך המים. ראה לק"ה תולעים ד' ח'י'.

בדעתו אילו היה דבר אפשרי שישמע אדם קול ה' היה הוא ודאי נביא ושומע את קול ה' ומשיג בו יתברך השגות גדולות, אלא על כרחך בלתי אפשרי לאדם להשיג בו יתברך ולשמע קולו מרוב רוממותו:

^א רמב"ם יד החזקה הלכות עבודת כוכבים פרק א (א) בימי אנוש טעו בני האדם טעות גדול ונבערה עצת חכמי אותו הדור ואנוש עצמו מן הטועים היה וזו היתה טעותם אמרו הואיל והאלהים ברא כוכבים אלו וגלגלים להנהיג את העולם ונתנם במרום וחלק להם כבוד והם שמיים המשמשים לפניו ראויין הם לשבחם ולפארהם ולחלוק להם כבוד וזהו רצון האל ברוך הוא לגדל ולכבד מי שגדלו וכבדו כמו שהמלך רוצה לכבד העומדים לפניו וזהו כבודו של מלך כיון שעלה דבר זה על לבם התחילו לבנות לכוכבים היכלות ולהקריב להן קרבנות ולשבחם ולפארהם בדברים ולהשתחוות למולם כדי להשיג רצון הבורא בדעתם הרעה וזה היה עיקר עבודת כוכבים וכך היו אומרים עובדיה היודעים עיקרה לא שהן אומרים שאין שם אלוה אלא כוכב זה הוא שירמיהו אומר מי לא ייראך מלך הגוים כי לך יאתה כי בכל חכמי הגוים ובכל מלכותם מאין כמון ובאחת יבערו ויכסלו מוסר הכלים עץ הוא כלומר הכל יודעים שאתה הוא לבדך אבל טעותם וכסילותם שמדמים שזה ההבל רצונך הוא:

^ב בעל שם טוב על התורה – פרשת בראשית אות מט. מה שאמר הריב"ש ז"ל בפסוק לעולם ה' דברך נצב בשמים, כי האותיות שאמר הקב"ה במעשה בראשית ויהי הוא צוה ויעמוד, המה האותיות שמחיים ומזהוים הדבר שהוא לעולם, כמו יהי רקיע, או תדשא הארץ דשא, וכן כולם וזהו לעולם ה' דברך נצב בשמים: (עבודת ישראל בדרוש לשבת תשובה): ועי"ש אות נא שהבאר מים חיים מאריך לבאר זאת יותר.

^ט עץ חיים שער א פרק ב' – דע כי טרם שנאצלו הנאצלים ונבראו הנבראים היה אור עליון פשוט ממלא כל המציאות ולא היה שום מקום פנוי בבחי' אויר ריקני וחלל אלא הכל היה ממולא מן אור א"ס פשוט והוא ולא היה לו בחי' ראש ולא בחי' סוף אלא הכל היה אור א' פשוט שוה בהשוואה א' והוא הנק' אור א"ס. וכאשר עלה ברצונו הפשוט לברוא העולמות ולהאציל הנאצלים להוציא לאור שלימות פעולותיו ושמותיו וכנוייו אשר זאת היה סיבה בריאת העולמות כמבואר אצלינו בענף הא' בחקירה הראשונה. והנה אז צמצם את עצמו א"ס בנקודה האמצעית אשר בו באמצע אורו ממש (אמר מאיר בערכינו אמר הרב זה וק"ל) וצמצם האור ההוא ונתרחק אל צדדי סביבות הנקודה האמצעית ואז נשאר מקום פנוי ואויר וחלל רקני מנקודה אמצעית ממש כזה והנה הצמצום הזה היה בהשוואה א' בסביבות הנקודה האמצעית ריקנית ההוא באופן שמקום החלל ההוא היה עגול מכל סביבותיו בהשוואה גמורה. והנה אחר הצמצום הנ"ל אשר אז נשאר מקום החלל ואויר פנוי וריקני באמצע אור הא"ס ממש כנ"ל הנה כבר היה מקום שיוכלו להיות שם הנאצלים והנבראים ויצורים והנעשים ואז המשיך מן אור א"ס קו א' ישר מן האור העגול שלו מלמעלה למטה ומשתלשל ויורד תוך החלל ההוא כזה. וראש העליון של הקו נמשך מן הא"ס עצמו ונוגע בו. אמנם סיום הקו הזה למטה בסופו אינו נוגע באור א"ס ודרך הקו הזה נמשך ונתפשט אור א"ס למטה. ובמקום החלל ההוא האציל וברא ויצר ועשה כל העולמות כולם וקו זה כעין צנור דק א' אשר בו מתפשט ונמשך מימי אור העליון של א"ס אל העולמות אשר במקום האויר והחלל ההוא.

^י לק"ה תולעים ד' ח' – ... כי ענין המבצר של מים הנ"ל במעשה הנ"ל יש לרמוז שזה סוד החכמה והשכל שיש בחלל הפנוי שנתהוה על-ידי הצמצום כידוע, ובתחלה צריך שתעין היטב בהתורה בא אל פרעה (פסימן סד, לקוטי חלק א). ועיין עוד מה שמצאתי מכתב יד רבנו, זכרוננו לברכה בעצמו שכתב התורה הנ"ל בלשונו הקדוש בעצמו. וזה בחינת המבצר של מים הנ"ל, כי מבצר שם בהמעשה הנ"ל בזה הלשון, כי יש מבצר של מים ושם הם עשר חומות זו לפנים מזו וכלן של מים, וגם הקרקע שהולכין עליה שם בתוך המבצר הוא גם כן של מים. וכן יש שם אילנות ופרות הכל של מים. ויפי המבצר וגדל החדיש של זה המבצר אין צריכין לספר, כי בודאי הוא חדיש נפלא מאד, מאחר שהוא מבצר של מים. ולכנס בתוך זה המבצר אי אפשר, כי יהיה נטפץ במים מי שייכנס בו, מאחר שהוא כלו של מים. והבת מלכה הנ"ל ברחק לשם וכו', עיין שם. וכל זה יש לרמוז שהוא סוד חלל הפנוי שצמצם אורו ממש, שעל-ידי-זה נדמה שאין שם אור החכמה והשכל, ועל-כן באמת אי אפשר למצא שם אלקותו על-ידי שום חכמה ושכל, אבל באמת גם בחלל הפנוי בעצמו יש אורו יתברך שהוא חכמה ושכל, רק שזה השכל הנעלם והנסתר בבחינת הצמצום של החלל הפנוי אי אפשר להשיג ולהבין עתה עד לעתיד לבא שיתגלה שהחלל הפנוי הוא כההוא קמצא דלבושיה מניה וביה, שזהו בחינת ועתה בי צדקתי ביום מתר וכו', בחינת צדק לבשתי וכו' (עיין שם כל זה היטב). נמצא, שבאמת גם הצמצום בעצמו שהוא החלל הפנוי גם הוא בחכמה נעשה כמו כל הבריאה בעצמה שנעשית בחכמה בחינת כלם בחכמה עשית, רק שאי אפשר להבין בזה העולם זה השכל איך באמת יש גם בחלל הפנוי אורו יתברך שהוא אור החכמה. ואף-על-פי-כן הוא פנוי כדי שיהיה מקום להבריאה. זה הדבר אי אפשר להשיג עתה בשכל אנושי בשום אופן עד לעתיד (מבאר שם היטב, עין שם).

ט. צ"ע איך אפשר לומר על העולם והקב"ה שהם כמו מבצר מים בתוך מים הרי, רואים בחוש שהוא מבצר ממש ולא רוחני כמו הקב"ה. שמעתי מהריצ"ח על הפסוק ומלאה הארץ דעה כמים לים מכסים, שהים הוא קרקע הים משל לגשמיות, והמים משל להקב"ה, נמצא כמו שהיום הגשמיות ניכר להדיא והקב"ה נעלם, כך לעת"ל יהיה להפך, שהקב"ה יהיה ניכר להדיא, והגשמיות תהיה נעלמת, כמים לים מכסים. דהיינו שהיום אנו יודעים שיש גשמיות ומאמינים שיש ה' ית', ולעת"ל יהיה להפך נדע שיש ה' ית', ונאמין שיש גשמיות. נמצא שההתכללות בו ית' שמדבר עליה רבנו כאן, שעל ידה נעשה מחויב המציאות, היא שאנו כל כך נכלל בו, עד שנדע אותו ונאמין בגשמיות.

י. אך מאין נמשך הטעות וכו' עתה אחר שנאצלו נשמות ישראל בביכול הוא ית' מוכרח לקיים את העולם – צ"ע הרי כתיב (ירמיה לג כה) "אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמת". ובע"ז ג. אמר ר"ל על הכתוב (בראשית א' לא) "יום השישי" שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית אם ישראל מקבלין את תורתו מוטב וא"ל אחזיר אתכם לתוהו ובוהו. ובדור אנוש נשטף עולם במי האוקינוס. ודור המבול בגלל עוונותם לא נותר מהם אלא שמונה נפשות, וכן סודם ועמורה נעלמו בעוונותם. ובפירוש אמרו בסוטה מח./א^י שבגלל חטאינו נחרב בית המקדש ובטל טעם שומן וריח הפירות. וראה כתובות קיא:י^ב כיצד היתה

..... ועל-כן גם הבריאה בגשמיות, הכל נהנה מן המים, כי ה' יתברך ברא המים תחלה לכל הבריאה, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה, מתחלה היה העולם מים במים, ואחר כך ברא כל הבריאה בלה מן המים, כמו שנאמר, "יקוו המים וכו' ותראה היבשה וכו'". נמצא, שהעפר בעצמו נהנה מן המים ואחר כך ברא מן העפר כל תולדות הארץ. נמצא שהכל נהנה מן המים, כי הארץ והעפר בעצמו נהנה מן המים בנ"ל, וכמו שנאמר, "לרקע הארץ על המים". וכל זה מרמז שהכל נהנה ונשתלשל מבחינת העשר חומות של מים הנ"ל שהם שרש כל הבריאה בלה שנתנה בחכמה בתוך הצמצום, שצמצם אור חכמתו לצדדין והחכמה הוא בחינת מים בנ"ל. ובאמת גם הצמצום בעצמו הוא ממים, כי גם בהצמצום נעלם ונסתר חכמה ושכל, רק שאי אפשר להשיגו. נמצא שהכל מן המים, שכל הבנינים שהם כלל הבריאה עם כל הצמצומים הכל ממים, כי הכל מן החכמה והשכל רק שאי אפשר להשיג זאת, כי אסור לחקור בבחינת חלל הפנוי בנ"ל:

ועל-כן בזה העולם הגשמי עקר הבריאה הוא על יסוד העפר הגשמי, כי האדם הבעל בחירה שהוא העקר, שבשבילו נברא הכל הוא נברא על הארץ ודקא, כי הברכה לצמצום המים עד שיהיו נעשים עפר גשמי כדי שיוכל האדם וכל הנבראים להתקיים עליו, כי במים אי אפשר להאדם לבנס, כי שם הוא סוד השכל של הצמצום הנ"ל, שלא יתגלה עד לעתיד שיתקיים, "ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", כמים לים מכסים דקא, הינו שהדעת יתגלה ממש כמו המים המכסים את הים שיש בהם בחינת עשר חומות של מים שהם נמשכין מסוד השכל של הצמצום של חלל הפנוי בנ"ל. ולעתיד יתגלה זה הדעת, כי ידעו את ה' בשכל נפלא שאף-על-פי שצמצם אורו לצדדין כדי שיהיה מקום לבריאה, אף-על-פי-כן לית אתר פנוי מניה והוא ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין וכו', כי ישיגו השכל של החלל הפנוי, וכל הדעת הנה תמלא הארץ כמים לים מכסים דקא, הינו שידעו שכל זה הוא כמו המים המכסים על הים, כמו חומות שער הנה לא נתגלו בעולם ואי ישיגו אותן העשר חומות. וכמו השגות אלו העשר חומות שהם בחינת מים המכסים על הים, כמו כן יוכו לדעת את ה', כי הכל בחינה אחת בנ"ל, כי כל זמן שאין נתגלה השכל של החלל הפנוי אי אפשר לדעת את ה' בשלמותו. ועל-כן עתה עקר חיותנו הוא האמונה שמכניסין בנו הצדיקים האמתיים שהם מקבלין הארת הדעת משם מהשכל שיתגלה לעתיד, אבל לעתיד יתגלה זה הדעת והשכל איך גם בהחלל הפנוי נעלם אורו יתברך, ואי יתשבו כל הקשיות והספקות והבלבולים שקשה על ה' יתברך, אפילו הקשיות שנמשכין מהחלל הפנוי (כמבאר בהתורה בא אל פרעה הנ"ל, עין שם היטב):

^{יא} סוטה דף מח. – רבן שמעון בן גמליאל אומר העיד ר' יהושע מיום שחרב בית המקדש אין יום שאין בו קללה ולא ירד הטל לברכה וניטל טעם הפירות ר' יוסי אומר אף ניטל שומן הפירות ר' שמעון בן אלעזר אומר הטהרה נטלה את (הטעם ואת) הריח המעשרות נטלו את שומן הדגן וחכמים אומרים הזנות והכשפים כילו את הכל:

^{יב} כתובות דף קיא: עם חלב כליות חטה אמרו עתידה חטה שתהא כשתי כליות של שור הגדול ואל תתמה שהרי שועל קינן בלפת ושקלוהו ומצאו בו ששים ליטרין בליטרא של צפורי. תניא אמר רב יוסף מעשה בשיחין באחד שהניח לו אביו שלשה בדי חרדל ונפשח אחד מהן ונמצאו בו תשעה קבין חרדל ועציו סיככו בו סוכת יוצרין: אמר ר"ש בן תחליפא קלח של כרוב הניח לנו אבא והיינו עולים ויורדים בו בסולם. "ודם ענב תשתה חמר" אמרו לא כעולם הזה העולם הבא העולם הזה יש בו צער לבצור ולדרוך העולם הבא מביא ענוה אחת בקרון או בספינה ומניחה בזוית ביתו ומספק הימנה כפטוס גדול ועציו מסיקין תחת התבשיל, ואין לך כל ענוה וענוה שאין בה שלשים גרבי יין שנא' "ודם ענב תשתה חמר" אל תקרי חמר אלא חומר. כי אתא רב דימי אמר מאי דכתיב "אוסרי לגפן עירה" אין לך כל גפן וגפן שבא"י שאין צריך עיר אחת לבצור, "ולשורקה בני אתונו" אין לך כל אילן סרק שבא"י שאינו מוציא משוי שתי אתונו, ושמא תאמר אין בו יין ת"ל "בבס ביין לבושו" ושמא תאמר אינו אדום ת"ל "ודם ענב תשתה חמר" ושמא תאמר אינו מרור ת"ל "סותה", ושמא תאמר אין בו טעם ת"ל "חכלילי עינים מיין" כל חיך שטועמו אומר לי לי, ושמא תאמר לנערים יפה ולזקנים אינו יפה ת"ל "ולבן שנים מחלב" אל תיקרי לבן שינים אלא לבן שנים..... **ר' חייא בר אדא** מקרי דרדקי דריש לקיש הוה איפגר תלתא יומי ולא אתא כי אתא אמר ליה אמאי איפגרת אמר ליה דלית אחת הניח לי אבא ובצרתי ממנה יום ראשון ג' מאות אשכולות אשכול לגרב יום שני בצרתי ג' מאות אשכולות שתי אשכולות לגרב יום שלישי בצרתי ממנה ג' מאות אשכולות שלש אשכולות לגרב והפקרתי יותר מחציה, אמר ליה אי לאו דאיפגרת הוה עבדא טפי. **רמי בר יחזקאל** איקלע לבני ברק חזנהו להנהו עיז דקאכלן תותי תאיני וקנטיף דובשא מתאיני וחלבא טייף מנייהו ומיערב בהדי הדדי, אמר היינו "זבת חלב ודבש". **א"ר יעקב בן דוסתאי** מלוד לאונו שלשה מילין פעם אחת קדמתי בנשף והלכתי עד קרסולי בדבש של תאינים. **אמר ריש לקיש** לדידי חזי לי זבת חלב ודבש של צפורי והוי שיתסר מילין אשיתסר מילין. **אמר רבה בר בר חנה** לדידי חזי לי זבת חלב ודבש של כל ארץ ישראל (דף קיב.) והויא כמבי מיכסי עד אקרא דתולבנקי כ"ב פרסי אורכא ופותיא שיתא פרסי. **רבי חלבו ור' עזריא ור' יוסי בר חנינא** איקלעו לההוא אתרא אייתו קמייהו אפרסקא דהוה כאילפס כפר הינו ואילפס כפר הינו כמה הוי ה' סאין אכלו שליש והפקירו שליש ונתנו לפני בהמתן שליש, לשנה **איקלע ר' אלעזר** להתם ואייתו לקמיה נקטו בידיה ואמר ארץ פרי למלחה מרעת יושבי בה. **רבי יהושע בן לוי** איקלע לגבלא חזנהו להנהו קטופי דהוו קיימי כי עיגלי אמר עגלים בין הגפנים אמרו ליה קטופי נינהו אמר ארץ ארץ הכניסי פירותיך למי את מוציאה פירותיך לערביים הללו שעמדו עלינו בחטאתינו לשנה **איקלע ר' חייא** להתם חזנהו דהוו קיימי כעזיזי אמר עזים בין הגפנים, אמרו ליה זיל לא תעביד לן כי חברך:

ארץ ישראל מגדלת פרותיה אם לא היו ישראל חוטאים (מהרש"א שם). א"כ בפירוש גם אחרי בריאת נשמות ישראל העולם אפשרי המציאות. צ"ל שהם טוענים שכל זה מחמת הגלגלים ולא העוונות, והראייה שעם כל העוונות וכל החורנות עדיין העולם קיים כמנהו נוהג כפי חק הגלגלים.

יא. צ"ע איך זוכים להיות מחויב המציאות ע"י שבהתבודדות מבטל תאוות אכילה ואח"כ ניאוף ואח"כ ממון ואח"כ כבוד וכו' דהיינו ביטול כל הישות שרוצה לקחת הנאה של עוה"ז, עד שזוכה שאין לו שום רצון ותאוה אלא אליו ית'. אבל הרי עדיין הגשמיות יותר מוחש מהקב"ה. וצ"ל כי עדיין זה יחודא תתאה שאני מתבטל. אמנם אז כדי להכליל בו ממש צריך לבטל הוא המעט ישות שנשאר ולזכות ליחודא עלאה, שאני לא מרגיש את עצמי כלל וכ"ש את העולם עכ"פ בשעת התפילה ברצוא ושוב (תורה ד' ט').

הקדמה

בתורה זו גילה רבנו למוהרנ"ת את עצת ההתבודדות, ואע"פ שמוהרנ"ת מעצמו כבר קיים אותה כמבוא רלעיל בשיחות, אבל רבינו כאן מבאר עומק נפלא בקיום הצעה הזו, עד שמוהרנ"ת יצא מכליו ורצה לרוץ בכל העיר לגלות לכולם את הצעה הנפלאה הזו, ורבנו עצר אותו.

רבנו מתחיל מטענת האפיקורסים^י שכאור השמש מהשמש כן השפעת והמצאת הקב"ה את העולם, וממילא בדיוק כמו שהקב"ה מחויב המציאות, כן העולם המאיר ממנו, הוא מחויב המציאות, וכשם שהקב"ה קדמון כן העולם קדמון. ובטענה זו כופרים בחיוב קיום המצוות, כי אומרים שלא ישונה דבר ממנהגו ע"י מצוות.

(עד כמה טענתם משובשת מבואר בתחילת תורה סד'^י) עפ"י עץ חיים בתחילתו שתחילה היה אור הש"י א"ס וכדי לברא עולם צמצם אלקותו כדי שיהיה מקום לברא עולם. נמצא שהאמת היא בדיוק הפך מהשקר שלהם, כי העולם הוא לא נאצל מהקב"ה כאור השמש מהשמש, אלא להפך הוא נברא רק עד כמה שמסתירים את אורו ית'.

דע מה שתשיב לאפיקורס, אומר רבנו שהכוונה לאפיקורס שיש לכל אחד בלב, כי הכפירה הנ"ל מחלחלת בלב כל אחד, והיא שרש לכל פגמי האמונה שלנו. כי אנו בעולם של הסתרה עולם גשמי שמעלים את האמת, שאין עוד מלבדו ואין מקום פנוי ממנו ית'. ועל כן הכפירה הזו אם לא נלחמים בה בכל יום א"א שלא תחלחל, ותחליש את האדם מהאמונה.

והצעה להינצל מאפיקורסות הזו היא התבודדות^{יט}, דהיינו לבודד עצמו במחשבתו לגמרי מכל טרדות העולם, ולקשור כל מחשבתו רק להש"י, דהיינו להשתדל לדבר אליו בלא שום פניה ומחשבה זרה. (וזו כוונת רבנו כדבר איש אל רעהו, שאין הכוונה בלא יראה וכבוד אלא כמו שמדבר עם חברו היושב מולו בלא פניה למחשבה אחרת) גם טוב וחשוב שיהיה ההתבודדות במקום וזמן המסוגל לזה דהיינו בלילה ומחוץ לעיר, מקום וזמן שהאור בו נקי מרושם טרדות ורדיפת העולם אחר הבליו.

ואז יבקש ממנו ית' דעת כיצד לברר את הרע של איזה מדה רעה, ואת התאוה היוצאת ממנה, וסיעתא דשמיא להתגבר עליה ולהכניעה, ושוב יבחר איזה מדה רעה ויעשה כנ"ל עד שיבטל כל מדותיו הרעות. עד שיהיו כל תאוותיו וכיסופיו רק לקדושה. ואזי יתבודד לבטל גם את המשהו ישות שעדיין נשאר בו, עד שיזכה להכלל בו ית' לגמרי.

כי עיקר הרע של כל המדות והתאוות רעות הן הישות והגאוה, שהן הן שרש האפיקורסות הנ"ל, שכיון שלא רוצים להתבטל אליו ית' טוענים שאין תועלת במצוות כי העולם מחויב המציאות, אבל באמת הם מחריבי

מהרש"א – עם חלב כליות חטה אמרו עתידה כו' ודם ענב תשתה חמר ולא כעוה"ז כו'. לפי ענינו לא משמע דהני קראי בלעתיד כתיבי אלא בעוה"ז דכתיב ירכיבו על במתי גו' עם חלב כליות חטה וגו' ובתר הכי וישמן ישרון ויבעט וגו' ויטוש אלוה וגו' ואפשר כיון דלא מצינו שנתקיים בעוה"ז כמ"ש לקמן העוה"ז יש בו צער לבצור כו' ע"כ אמרו דקראי כתיבי שהיה ראוי להתקיים אם לא חטאו ויתקיימו לעתיד אחר שיקבלו דין על חטאם בעולם הזה ואמר אל תתמה שהרי כו' ר"ל אל תלעג בדבר כמ"ש בפרק ב"מ שלגלג אותו תלמיד אהא. ואמר ומסתפק דימנו כפטם גדול כו'.

^י טענת האפיקורסים – עיין לק"ה נדרים ד' יד שאדרבה דייקא כיוון שעיקר הבריאה היא לכלול עולם עליון בתחתון ע"י המצוות שכולן יסודן אמונה, וזה א"א להבין בשכל איך אפשר לקשר עולם גשמי בבוא שכולו רוחניות ואיך שייך שיקבל תענוג ושעשוע ממעשה התחתונים, מכח קושיא זו רבים נתפקרו קצתם יצאו מהדת לגמרי וקצתם אומרים טעמים של הבל וכו' עי"ש.

^י תורה סד אות א – כי השם יתברך מחמת רחמנותו ברא את העולם, כי רצה לגלות רחמנותו, ואם לא היה בריאת העולם על מי היה מראה רחמנותו. ועל כן ברא את כל הבריאה מתחלת האצילות, עד סוף נקדת המרכז של עולם הגשמי, כדי להראות רחמנותו. ובאשר רצה השם יתברך לברא את העולם, לא היה מקום לבראו, מחמת שהיה הכל אין סוף, על-כן צמצם את האור לצדדין, ועל ידי הצמצום הזה נעשה חלל הפנוי, ונתנו כל הימים והמדות, שהם בריאת העולם (כמ"ש בעץ חיים בתחילתו). וזה החלל הפנוי היה מוכן לבריאת העולם, כי בלתי החלל הפנוי לא היה שום מקום לבריאת העולם כנ"ל. וזה הצמצום של החלל הפנוי אי אפשר להבין ולהשיג כי אם לעתיד לבוא, כי צריך לומר בו שני הפכים: יש ואין, כי החלל הפנוי הוא על-ידי הצמצום, שכביכול צמצם אלקותו ממש, ואין שם אלקות כביכול, כי אם לא כן אינו פנוי, והכל אין סוף, ואין מקום לבריאת העולם כלל. אבל באמת לאמתו, בודאי אף-על-פי-כן יש שם גם כן אלקות, כי בודאי אין שום דבר בלעדי חיותו, ועל-כן אי אפשר להשיג כלל בחינת חלל הפנוי עד לעתיד לבוא:

^{יט} עיין תורה עד שגם ע"י תורה וצ"ל שזה באופן שלומד את התורה בידיעה ברורה שהיא אחד עם הקב"ה כמבואר בזהר (ויקרא עג) אורייתא וקב"ה וישראל חד, ולומד אותה באופן שמגלה את אורו ית' על ידה באופן של ביטול דמיון העולם, כנ"ל שהם תלויים זה בזה ביטול העולם וגילוי הקב"ה.

העולם, והראייה שבזמן הבית היו בארץ פירות גדולים ונפלאים בטעם נפלא ובחורבן הבית שמחמת עבירות שלנו בטל טעם שומן וריח הפירות כמבואר בסוטה מח.יטו וראה כתובות קיא.יז כיצד היתה ארץ ישראל מגדלת פרותיה אם לא היו ישראל חוטאים (מהרש"א שם)

ורק אותם שמקיימים עצה הנ"ל עד שזוכים להכלל בו ית' בביטול גמור, על ידם העולם נעשה מחוייב המציאות, כי נכללים בו ית', שהוא מחוייב המציאות. כי באמת הסיבה שהעולם אפשרי המציאות, הוא רק כיון שכל מציאותו ע"י שמעלים את הקב"ה שהוא מחוייב המציאות.

כי כל כוונת הבריאה היא כדי להוריד נשמות ישראל לתוך עולם שמעלים את הקב"ה, עמ"נ שמתוך ההעלם יתגברו לגלותו לכבדו ולהמליכו עליהן ולבטל ישותן העצמית לגמרי וגם כל העולם יהיה בעיניהם הכל ודמיון והסתרת האמת, עד שיחזרו ויתכללו בו ית', שזה בעצמו ביטול העולם וכוונת הבריאה, כי העולם נברא אפשרי המציאות, דייקא על מנת שיבואו ישראל ויחזירו את הש"י להאיר בעולם כל כך עד שיחזור העולם ויהיה נכלל במחוייב המציאות.

ובזה בעצמו יש שתי מדרגות, כמבואר בתורה כאן שתחילה מבטל המדות הרעות, ואח"כ את המשהו ישות שנשאר. נמצא שהביטול הראשון הוא בבחי' שרגא בטיהרא, שנקרא יחודא תתאה, דהיינו שאני קיים אבל כל כך מאיר לי אור הש"י, שאני מתבטל כנר באור השמש. אבל יש ביטול גדול יותר, שנקרא יחודא עלאה, והוא עיקר המכוון, דהיינו שאני לא קיים כלל, ורק הוא ית' קיים, דהיינו שאור הש"י מאיר לי כל כך, שאין לי מציאות כלל, והזוכה לזה מחזיר את העולם לבחי' קודם הצמצום, דהיינו למחוייב המציאות האמיתי ולקדמון האמיתי.

נמצא שמה שהיצה"ר טוען שנעשה ממילא וזו מציאות העולם, אנו טוענים שלזה אנו משתוקקים להגיע, וזו תכלית עבודת ה' שלנו.

ועניין הישות, שיש בנו, הוא עצם המציאות שלנו, שהרי בלא ישות אין לנו מציאות כלל, נמצא שכמו העולם שהוא ישות שמעלימה את האמת כך הישות שלנו מעלימה את האמת, וכמו שהעולם נברא כדי שנתגבר על ההעלמה ונגלה אותו ית', כך הישות שלנו היא על מנת שנתגבר עליה ונבטל אותה ונחזור להכלל בו ית'.יז

*

^{טו} סוטה דף מח. – רבן שמעון בן גמליאל אומר העיד ר' יהושע מיום שחרב בית המקדש אין יום שאין בו קללה ולא ירד הטל לברכה וניטל טעם הפירות ר' יוסי אומר אף ניטל שומן הפירות ר' שמעון בן אלעזר אומר הטהרה נטלה את (הטעם ואת) הריח המעשרות נטלו את שומן הדגן וחכמים אומרים הזנות והכשפים כילו את הכל:

^{יז} כתובות דף קיא: עם חלב כליות חטה אמרו עתידה חטה שתהא כשתי כליות של שור הגדול ואל תתמה שהרי שועל קינן בלפת ושקלודו ומצאו בו ששים ליטרין בליטרא של צפורי. **תניא אמר רב יוסף** מעשה בשיחין באחד שהניח לו אביו שלשה בדי חרדל ונפשח אחד מהן ונמצאו בו תשעה קבין חרדל ועציו סיככו בו סוכת יוצרין: **אמר ר"ש בן תחליפא** קלח של כרוב הניח לנו אבא והיינו עולים ויורדים בו בסולם. "ודם ענב תשתה חמר" אמרו לא כעולם הזה העולם הבא העולם הזה יש בו צער לבצור ולדרוך העולם הבא מביא ענוה אחת בקרון או בספינה ומניחה בזוית ביתו ומספק הימנה כפטוס גדול ועציו מסיקין תחת התבשיל, ואין לך כל ענבה וענבה שאין בה שלשים גרבי יין שנא' "ודם ענב תשתה חמר" אל תקרי חמר אלא חומר. **כי אתא רב דימי** אמר מאי דכתיב "אוסרי לגפן עירה" אין לך כל גפן וגפן שבא"י שאין צריך עיר אחת לבצור, "ולשורקה בני אתונו" אין לך כל אילן סרק שבא"י שאינו מוציא משהו שתי אתונות, ושמא תאמר אין בו יין ת"ל "בבס ביין לבושו" ושמא תאמר אינו אדום ת"ל "ודם ענב תשתה חמר" ושמא תאמר אינו מרוה ת"ל "סותה", ושמא תאמר אין בו טעם ת"ל "חכלילי עינים מייך" כל חיך שטועמו אומר לי לי, ושמא תאמר לנערים יפה ולזקנים אינו יפה ת"ל "ולבן שנים מחלב" אל תיקרי לבן שנים אלא לבן שנים.... **...רב חייא בר אדא** מקרי דריש לקיש הוה איפגור תלתא יומי ולא אתא כי אתא אמר ליה אמאי איפגרת אמר ליה דלית אחת הניח לי אבא ובצרתי ממנה יום ראשון ג' מאות אשכולות אשכול לגרב יום שני בצרתי ג' מאות אשכולות שתי אשכולות לגרב יום שלישי בצרתי ממנה ג' מאות אשכולות שלש אשכולות לגרב והפקרתי יותר מחציה, אמר ליה אי לאו דאיפגרת הוה עבדא טפי. **רמי בר יחזקאל** איקלע לבני ברק חזנהו להנהו עיזי דקאכלן תותי תאיני וקנטיף דובשא מתאיני וחלבא טייף מנייהו ומיערב בהדי הדדי, אמר היינו "זבת חלב ודבש". **א"ר יעקב בן דוסתאי** מלוד לאונו שלשה מילין פעם אחת קדמתי בנשף והלכתי עד קרסולי בדבש של תאינים. **אמר ריש לקיש** לדידי חזי לי זבת חלב ודבש של צפורי והוי שיתסר מילין אשיתסר מילין. **אמר רבה בר בר חנה** לדידי חזי לי זבת חלב ודבש של כל ארץ ישראל (דף קיב.) והויא כמבי מיכסי עד אקרא דתולבנקי כ"ב פרסי אורכא ופותיא שיתא פרסי. **רבי חלבו ור' עזירא ור' יוסי בר חנינא** איקלעו לההוא אתרא אייתו קמייהו אפרסקא דהוה כאילפס כפר הינו ואילפס כפר הינו כמה הוי ה' סאין אכלו שליש והפקירו שליש ונתנו לפני בהמתן שליש, לשנה איקלע ר' אלעזר להתם ואייתו לקמיה נקטו בידיה ואמר ארץ פרי למלחה מרעת יושבי בה. **רבי יהושע בן לוי** איקלע לגבלא חזנהו להנהו קטופי דהוו קיימי כי עיגלי אמר עגלים בין הגפנים אמרו ליה קטופי נינהו אמר ארץ ארץ הכניסי פירותיך למי את מוציאה פירותיך לערביים הללו שעמדו עלינו בחטאתינו לשנה איקלע ר' חייא להתם חזנהו דהוו קיימי כעייזי אמר עזים בין הגפנים, אמרו ליה זיל לא תעביד לן כי חברך:

מהרש"א – עם חלב כליות חטה אמרו עתידה כו' ודם ענב תשתה חמר ולא כעוה"ז כו'. **לפי ענינו לא משמע דהני קראי בלעתיד כתיבי אלא בעוה"ז** דכתיב ירכיבוהו על במתי גו' עם חלב כליות חטה וגו' ובתר הכי וישמן ישרון ויבעט וגו' ויטוש אלוה וגו' ואפשר כיון דלא מצינו שנתקיים בעוה"ז כמ"ש לקמן העוה"ז יש בו צער לבצור כו' **ע"כ אמרו דקראי כתיבי שהיה ראוי להתקיים אם לא חטאו ויתקיימו לעתיד אחר שיקבלו דין על חטאם בעולם הזה** ואמר אל תתמה שהרי כו' ר"ל אל תלעג בדבר כמ"ש בפרק ב"מ שלגלג אותו תלמיד אהא. ואמר ומסתפק דימנו כפטם גדול כו'.

^{יח} עיין סוף תורה נא רבינו מקשה כיון שהעיקר הוא התכללות בו א"כ איך יהיה חילוק שבר.

בתורה זו מבאר רבינו כיצד מתגברים ומתקנים את האפיקורסות שיש בלב כל אדם שנובעת מהישות שיש בכל מדה ומדה שבלב, שגורמת לה להיות נפולה, ועי"ז יש לו רצונות ותאוות שאינם רצון הש"י. האפיקורסות הזו ביארו האפיקורסים/ט' הגדולים (בטענות של שקר, ובאמת אינן סיבה להפקרותם, אלא תירוץ) ורבינו כאן לא מביא את כל טענתם, אלא בקיצור מאד שטוענים שהעולם מחויב המציאות, אבל בכתב ידו ז"ל על תורה סב שנמצא בסוף הספר שם מבואר יותר (ולשונו שם מצאתי בלשון הרשב"א בספר מנחת קנאות) ובאמת אין ראוי כלל לדון בדעתם המשובשת אבל נ"ל לפי שרבינו מעמיד כאן את הדברים שהתבודדות היא העצה לבטל אפיקורסות זו, לכן צריך לבאר קצת כדי שיהיה ביאור לאופן ההתבודדות המבואר בתורה זו (כידוע שהתבודדות נזכרת כמה פעמים בליקוטי מוהר"ן ובשיחות ובכל מקום הדגש על ענין אחר)

ובתורה סב בכת"י הנ"ל מבאר יותר וז"ל שם – וכל הכפירות נעשים מחמת שרואים שמערכת השמים לא נשתנים ממעמדם ורואים צדיק ורע לו רשע וטוב לו אבל כשהקב"ה משדד המערכה בשביל תפילת צדיק אזי מודים שהוא המחדש והמהווה את העולם כרצונו ומנהיג את העולם כרצונו. וכאן בתורה זו מבאר רבינו רק מדוע באמת יש ראייה ומופת מהנהגת העולם, שהיא הפך האמת, ומבאר שזה בגלל שברא נשמות ישראל כדי שיחזירו את העולם לבחי' מחוייב המציאות, ולכן הוא כביכול מחוייב לקיים את העולם בשביל ישראל.

עד כאן ההקדמה

^{ט'} ברמב"ם הלכות תשובה פ"ג מבואר שהכופרים במציאות ה' נקראים מינים והכופרים בתורה נקראים כופרים והאומרים עובד ה' את הארץ דהיינו שכופרים בנבואה והשגחה נקראים אפיקורסים. אבל רבינו לא נראה שמדקדק בזה ובכל מקום כותב אפיקורסים לבד מכמה מקומות שנקט ספרי מינים. ואולי רומז בזה כי האמונה היא דבר טבעי, אפילו תינוק שנולד אצל מינים אפשר שלא יאמין להם. ולכן רוב הכופרים מאמינים במציאות הש"י, רק יש להם תירוצים אחרים למה לפטור עצמם מקיום מצוות, ותירוצים אלה נמצאים בדקות פחות או יותר אצל כל אחד, אבל להיות כופר במציאות ה' לזה צריך לכתוב ספרים ומאמץ גדול. ובעיקר היא תאורית האבולוציא שהעולם נברא מעצמו, אבל כבר נאמרו עליה המון קושיות ואינה אלא תירוץ קלוש למי שמחפש את השקר.

תורה נב [א]

כדרכו סומך רבנו את השגתו באיזה פסוק או מאמר חז"ל שמצא בו רמז לאותה תורה שהולך ומגלה. וכאן לא מצא אלא בתורה שבעל פה, במשנה באבות שמתבארת נפלא לפי תורה זו.

(אבות פ"ג)^א רבי חנינא בן חכנאי אומר הניעור בלילה, והמהלך בדרך יחיד, ומפנה^ב לבו לבטלה, הרי זה מתחייב בנפשו^ג [י]:

ביאור המשנה הוא כך **כי יש אפיקורסים**^ה שאומרים שהעולם הוא מחויב המציאות [י]^ו לשון זה הוא לשון הראשונים כמו שמבאר הרשב"א בספר מנחת קנאות פ"י שהכופרים מאמיני הקדמות, טוענים שכמו שהקב"ה קדום כן הטוב השופע ממנו, דהיינו כל העולם והנהגתו ע"י מערכת הככבים, הכל חוק קבוע לא ישתנה, וכמו שאור השמש מחויב מהשמש, כן כל העולם השופע ממנו ית', ולכן לדעתם אין מציאות של ניסים כי הגלגלים בחק טבע קבוע מנהיגים את העולם. וממילא האדם לא יכול להשפיע במעשים טובים או רעים על הנהגת העולם. נמצא כופרים בדברי הנביא ירמיה לג (כה) "כה אמר ה' אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמת". **ולפי דעתם הרעה המשובשת, נדמה להם שיש ע"ז**—על זה ראיות ומופתים [י] **ח"ו**—חס ושלום **ממנהג העולם**, שהרי הם עוברים על כל התורה ואעפ"כ העולם כמנהגו נוהג, ויש צדיק ורע לו רשע וטוב לו, והם חיים ונהנים מטוב עוה"ז המגיע להם עפ"י חק הטבע עפ"י מערכת המזלות^ז.

אבל באמת הבל יפצה פיהם, כי באמת העולם ומלואו הוא אפשרי המציאות [י]^ח ותלוי רק ברצונו ית' כמ"ש "רגע באפו חיים ברצונו", וכמו שאנו אומרים בכל יום בתפילה המחדש בכל יום תמיד מעשה

^א תורה זו נאמרה בשנת תקס"ג, בחיי מוהר"ן נט ופל"ח כאן כתוב שבתחילת השנה, אבל בככבי אור אנשי מוהר"ן ח"א אות י' כתב שרבנו גילה את התורה הזו סמוך לתקופת תמוז, ועי"ש גם אות יא. ועי' שיש"ק חדש ח"ב קיז. ושיש"ק ישן ח"א רסד רסה. ועל"ת סימן רצג.

^ב משנה מסכת אבות פרק ג (ד) רבי חנינא בן חכנאי אומר, הניעור בלילה והמהלך בדרך יחיד והמפנה לבו לבטלה, הרי זה מתחייב בנפשו:

^ג בגרסת המשנה שלנו והמפנה דהיינו אפילו ביום ועיין תויו"ט שגרסת ומפנה היא הנכונה.

^ד עיין תויו"ט שם הקושיות שיש על גרסת המשנה ולפי רבינו מתורץ.

^ה עיין רמב"ם תשובה פ"ג ח'—ג' נקראים אפיקורס. ונראה כוונתו לאומרים עוב אלקים את הארץ ביחזקאל פ"ח. והכופרים הם הכופרים בתורה ומיינן הם הכופרים בהקב"ה עי"ש. וצ"ע באיזה מהן כלל את הסוברים שהעולם קדמון במינן או אפיקורסים. ונ"ל שלשון אפיקורס מכנה רבינו לכל סוגי הכופרים דלשון מינן לא נקט בל"מ אלא לגבי ספרי מינן. ואפיקורס שנקט כאן נראה כוונתו למבואר לקמן בשם הרשב"א במנחת קנאות.

^ו עיין מהרש"א סנהדרין צט: לשון חציפות וברטנורא על אבות ב יד. לשון הפקר

^ז מנחת קנאות (לאבא מארי בשם הרשב"א) פ"י

^ח **מנחת קנאות** (לאבא מארי בשם הרשב"א)—פרק י'—עד הנה דברנו מהעיקר הראשון, ועתה אתחיל לדבר מעיקר השני, והוא אמונת החדוש, והוא לידע שהעולם נתחדש אחר שלא היה והשי' חדשו מן האפס הגמור, ומן העדר המוחלט, והוציאו מן האין ליש ברצונו הקדמון אשר לא ישתנה ולא ישיגהו אחד מן השנויים, כמ"ש כי אני ה' לא שנית, זה הוא העיקר הגדול אשר בהתאמתו יתאמתו הפלאות כולם, והוא הקוטב והיסוד אשר עמוד התורה נשען עליו, וע"כ התחילה התורה בספור סדר הבריאה, כדי לקבוע זאת האמונה בלבנו כיתד שלא תמוט, ומפני זה החמירה התורה במצות שבת להרבות בו עונשים ואזהרות, לפי שהוא למופת ואות על החדוש, כמו שבאר הטעם עליו, כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ, להוציא מלבם של כופרים מאמיני הקדמות, ואומרים כי העולם מחויב המציאות מאתו יתברך, לא יאמינו כלל במופתים, ושנוי דבר טבע אצלם נמנע גמור לא יפול תחת האפשר, ולא יתלה יכולת ה' עליו, ואין זה חסרון בחוקו יתברך לפי דעתם, וכמו שהוא מחויב המציאות נצחי קדמון לא ישיגהו הפעלות ושנוי, כן הטוב השופע ממנו תמיד, והוא מציאות הגלגלים, ומן הגלגלים אל השכלים, ומן השכלים אל כל מה שהוא תחת גלגל הירח, הכל מחויב מאתו ית' לפי סדור הטבע המחוייב כאור מן השמש, וזה אחד מן הדרכים אשר יחייבו בה קדמות העולם.....

^ט **ועיין בסוף לקוטי מוהר"ן כת"י** של תורה סב וזה לשונו רבינו שם—יש בני אדם שכופרים בו ואומרים עולם כמנהגו נוהג ויש שמודים במציאת אבל אומרים שגם העולם קדמון והעולם מחויב המציאות כמו חיוב האור מן השמש ועי"ז כופרים במצוות כי אומרים שלא ישונה דבר ממנהגו ע"י מצוות.

^י חילוק בין ראייה למופת ראה בספר הברית ח"א יט פ"ד

^י עיין תורה יז תנינא שבאמת יש הנהגה כזו למי שלא ראוי להשגחה.

^י עיין בעש"ט עה"ת בראשית אות מח עיין ביאה"ל אות ה' להמחיש עד כמה הוא אפשרי שברא אותה דייקא מחלל והעדר ורק ברצונו היא מציאות

^{יא} **אליבא דאמת** האמת ממש הפוכה ממה שהם אומרים כי האמת היא שכל העולם הזה כל מציאותו היא רק כמה שמתעלמים ממנו ית' שהרי כל המקום לבריאה הוא רק המקום שבו נתן להעלים אותו כידוע ואילו הם טוענים שהעולם הוא להפך ממש דהיינו רק עד כמה שהו אית' מתגלה כן התגלות העולם כאור השמש המאיר מהשמש.

בראשית, והדיבור שבו ברא את העולם, עדיין עומד ומקיים ומחדש את העולם כמ"ש דברך ה' נצב בשמים/י^י ובכל רגע יכול גם שלא לקיימו, כי רק הש"י לבד הוא מחויב המציאות [יג]/י^י כי רק הוא קדמון, אבל כל העולמות עם כל אשר בהם הם אפשרי המציאות. כי הוא ית' בראם יש מאין ואדרבה לפי המבואר בכהאריז"ל עפ"י ביאור החסידות בסוד החלל הפנוי, ברא את כל העולם רק ע"י שנתן מקום להעלים את עצמו, ולפ"ז בכל רגע שירצה לגלות את עצמו, ממילא אין מציאות לעולם/י^י, וביכולתו וכחו ואפשרותו ית' הי' – היה (היה הוה ויהיה) לבראם או שלא לבראם, ע"כ בוודאי כל העולם ומלואו הוא אפשרי המציאות.

אך מאין נמשך הטעות שיכולין לטעות ח"ו – חס ושלום שהעולם הוא מחויב המציאות ח"ו. דע שזה נמשך מחמת שבאמת עתה שכבר נאצלו ונמשכו נשמות ישראל, עתה בוודאי העולם הוא בבחי' מחויב המציאות. כי כל העולם ומלואו הכל לא נברא אלא בשביל ישראל כידוע [טז] ואיתא בעץ חיים שברא את העולם כדי לגלות מדת טובו. לכן ברא את ישראל ואת כל העולם, כדי שהשכר הטוב שיקבלו לא היה נהמא דכסופא/י^י אלא שכר עבודתם, שמגלים אותו ית' בתוך העלם כל פרטי העולם, וממליכים אותו על אף ההסתרה שיש עליו בעולם. וישראל מושלין בעולם/י^י כמ"ש "צדיק מושל יראת אלקים" ודרשו בגמ' מו"ק טז: [יז] שהפירוש שהצדיק מושל בעולם, עד שבכוחו לבטל את גזרות הקב"ה, וכן מצינו שצדיקים העמידו חמה/י^י, וע"כ בוודאי עתה אחר שנאצלו ונבראו

^{יב} בעל שם טוב על התורה – פרשת בראשית אות מח. ויאמר אלהים יהי רקיע וגו', כתיב (תהלים ק"ט) לעולם ה' דברך נצב בשמים, ופירש הבעל שם טוב זצוקללה"ה כי דברך שאמרת יהי רקיע בתוך המים וגו', תיבות ואותיות אלו, הן נצבות ועומדות לעולם (זו) בתוך רקיע השמים ומלוכשות בתוך כל הרקיעים לעולם להחיותם, כדכתיב (ישעיה מ') ודבר אלהינו יקום לעולם, ודבריו חיים וקיימים לעד וכו' כי אילו היו האותיות מסתלקות כרגע ח"ו וחוזרות למקורן, היה כל השמים כאין ואפס ממש, והיה כלא היה כלל, וכמו קודם מאמר יהי רקיע ממש, וכן בכל הברואים שבכל העולמות עליונים ותחתונים, ואפילו ארץ הלזו הגשמיית בחינת דומם ממש, אילו היו מסתלקים ממנה כרגע ח"ו האותיות מעשרה מאמרות שבהן נבראת הארץ בששת ימי בראשית היתה חוזרת לאין ואפס ממש, כמו לפני ששת ימי בראשית ממש, וזהו שכתב האר"י זצוקללה"ה שגם בדומם ממש כמו אבנים ועפר יש בחינת נפש וחיות רוחניות, דהיינו בחינת התלכשות אותיות הדיבור מעשרה מאמרות, המחיות ומהוות את הדומם להיות יש, מאין ואפס שלפני ששת ימי בראשית,

^{יג} אברבנאל שמות ג' יג – טו ושם ד' א' נזכר כ"פ במהר"ל ובכד הקמח לבחי' ערך מציאות הש"י ועוד ועיין ריש הקדמה לספר יוחסין (לאברהם בר שמואל בן אברהם זכ"ה) שכתב שלזה כיון דוד המלך שקרא להש"י נמצא מאד בתהלים מו ב'. מנחת קנאות לאבא מארי בשם הרשב"א פ"י פרדס רמונים שער ג' פ"א של"ה שער האותיות א' אמת ואמונה. (משך חכמה שמות ג' טו מלב"ם ישעיה מב ח)

^{יד} עיין טל אורות ח"א פ"ט אות א' דע אחי ישמרך האל דכמו שאנחנו מאמינים באמת שהוא לבדו מחויב המציאות כמס"ל פ"ח אות ד' כן אנחנו מאמינים באמת שהוא לבדו יחיד בשליטה שאין שום רצון אחר שולט אלא רצונו המיוחד בעצמותו וכו' עי"ש

ועי"ש פ"ח אות ד' מצייר כמה משלים לבריאת העולם וכללם הוא ששם נמצא באמת שייך רק בבורא ית' וכל השאר נמצא רק בבחי' שם המושאל שניתן מקום להתעלם מהנמצא האמיתי אבל עד כמה שלא מתעלם ממנו הרי לא נמצא כלום מלבדו ית' אלא שכל נמצא בפני עצמו אין בו יכולת להכיר מציאות אחרת

^{טו} ונ"ל שזה פירוש הפסוק ונתתי פני באיש ההוא. שע"י שמגלה לו את האמת ממילא הוא מת.

^{טז} * ויקרא רבה פרשה לו ורש"י ריש בראשית [מסכת גרים פ"א שיר השירים רבה ב' ו' תקטו תפלות לרמח"ל תפלה יד. (פתחי שערים ש' הצמצום פתח ז')]

^{יז} נהמא דכסופא – לשון הזה נמצא במגיד מישרים לב"י פרשת בראשית – אור ליום השבת י"ד לטבת. ובלק"ה מתנה ה' אות א'.

^{יח} מדרש רבה שמות פרשה טו סוף פסקה כז ...ולכך מסר הקב"ה סוד הלבנה לישראל שיהיו הם מונים בה והעובדי כוכבים מונים לחמה לומר מה חמה אינה אלא ביום כך אין מושלים אלא בעולם הזה ומה החמה היא של אש כך הם עתידין לידון בה שנאמר (מלאכי ג) כי הנה היום בא בוער כתנור וכשם שהלבנה נראית ביום ובלילה כך ישראל מושלים בעולם הזה ובעולם הבא וכשם שהלבנה היא של אור כך ישראל נוחלין האור שנאמר (תהלים צז) אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה ואומר (ישעיה ס) קומי אורי כי בא אורך ולכך נאמר החדש הזה לכם שיהא שלכם שאתם בדוגמתה:

צ"ע איך הגויים מושלים ביום אם ישראל מושלים גם ביום, וצ"ע סמך ממשלת ישראל לממשלת הגויים והרי אינו דומה כלל כי ממשלתם תחת הטבע והיא לרע להם כי מאריך אפו ויענשו בעוה"ב ואילו ממשלת ישראל היא מעל הטבע ולטוב להם, ובזה מבואר למה לא נחשבו שני מלכים בכתר אחד.

^{יט} מועד קטן דף טז: אמר אלהי ישראל לי דבר צור ישראל מושל באדם צדיק מושל יראת אלהים (שמואל ב – כג ג) מאי קאמר אמר רבי אבהו הכי קאמר אמר אלהי ישראל לי דבר צור ישראל אני מושל באדם מי מושל בי צדיק שאני גזור ומבטלה.

ועי"ש מהרש"א – וסיפיה דהאי קרא יראת אלהים ויש לפרש עד"ז ומי מושל בי צדיק ע"י יראת אלהים עד"ש שאמרו הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים זו הגזירה אינה בידי שמים שהצדיק מושל בי:

^כ תענית דף כ. תנו רבנן שלשה נקדמה להם חמה בעבורן משה ויהושע ונקדימון בן גוריון בשלמא נקדימון בן גוריון גמרא יהושע נמי קרא דכתיב וידם השמש וירח עמד וגו' אלא משה מנלן אמר רבי אלעזר אתיא אהל אהל כתיב הכא אהל תת פחדך וכתיב התם אהל גדלך רבי שמואל בר נחמני אמר אתיא תת תת כתיב הכא "אהל תת פחדך" וכתיב התם "ביום תת ד' את האמרי" רבי יוחנן אמר אתיא מגופיה דקרא "אשר ישמעון שמעך ורגזו וחלו מפניך" אימתי רגזו וחלו מפניך, בשעה שנקדמה לו חמה למשה:

נשמות ישראל, כביכול הוא ית' מוכרח לברוא ולקיים העולם. כי ע"מ-על מנת כן האציל נשמות ישראל, כדי לברוא בשבילם כל העולמות. אך נשמות ישראל בעצמן כשנאצלו, היו הם בעצמן עם כל העולמות התלויים בהם, הכל היה אפשרי המציאות, כי היה באפשרותו להאצילם ולברואם או שלא לברואם. אך תיכף כשנתרצה הקב"ה להאציל נשמות ישראל, אזי היה כל העולם בבחי' מחויב המציאות, כי מאחר שנאצלו נשמות ישראל, אזי כביכול הוא מחויב דהיינו שחייב את עצמו להמציא העולם, כי ע"מ כן נאצלו נשמות, שכל העולמות יבראו בשבילן, והם ימשולו בכל. והבן היטב שאפילו כשישראל חוטאים העולם עומד על צדיק/כא שמקיים את התורה ומצוות ועי"ז מקיים את העולם כמ"ש צדיק יסוד עולם. ומזה נשתלשל ונמשך הטעות של האפיקורסים שאומרים שהעולם הוא ח"ו מחויב המציאות. אבל באמת רק הש"י לבד הוא מחויב המציאות, אבל כל הדברים הם אפשרי המציאות כנ"ל :

עד כאן ביאר שכיון שברא את העולם בשביל ישראל, לכן העולם מחויב המציאות, כי כביכול התחייב לישראל שיהיה להם עולם, לעשות בו רצונו ית' ולקבל שכר. משמע אפילו שלא עושים רצונו, מקיים את העולם כדי שיוכלו לעשות רצונו.

ועתה יבאר את עיקר הכוונה של הבריאה, שהיא שישראל יעשו רצונו ית', בביטול גמור, ועי"ז כל אחד גם יכלול את כל חלקי עולם התלויים בו בהש"י שהוא מחויב המציאות, ועי"ז יהיה העולם מחויב המציאות באמת, גם מצד הדין, ולא רק כדי שתהיה אפשרות לעשות אותו מחויב המציאות.

ועיקר הכוונה שברא כל העולם בשביל ישראל, היה כדי שישראל יעשו רצונו/כב
ושיחזרו וידבקו בשרשן שהוא הקב"ה כי הם חלק אלוך ממעל נשמתן מושרשת בו ית', דהיינו שיחזרו ויוכלו בו ית' שהוא מחויב המציאות, ורק עי"ז הם באמת יהיו מחויב המציאות. נמצא שהם ג' שלבים תחילה עושים רצונו של מקום ולא רצון עצמם ועי"ז זוכים להתדבק בו בחי' יחודא תתאה, ואזי זוכים עוד גם ליחודא עלאה שאין עוד מלבדו כלל, ובשביל זה נברא הכל.

נמצא כל מה שישראל עושין רצונו של מקום [כג/כד] ונכללין בשרשם שהוא מחויב המציאות נראה פשוט שאין הכוונה לגשמיות, שהיא זמנית בלבד, אלא הכוונה שבכל מעשה טוב שעושין מתבררת הקדושה המעורבת באותם חלקי העולם הגשמי, שבהם עשה את המצווה, ועולה להכלל בו ית'/כה,

ספר בית אלקים – שער היסודות – פרק שנים ועשרים – ואמרו מושל במה שהקב"ה מושל, כלומר כי כמו שהוא עושה נסים לבדו ואינו נמלך בפמליא של מעלה כן הצדיק יש לו בזה ממשלה שעושה נס מבלי המלכה והוא ית' מסכים על ידו, ובוה יש לו יתר שאת ומעלה לצדיק על המלאכים,

כא כמ"ש דברים ט (יג) ויאמר ידוד אלי לאמר ראיתי את העם הזה והנה עם קשה ערף הוא: (יד) הָרַף מִמֶּנִּי וְאֲשִׁמִּידָם וְאִמְחָה אֶת שְׁמִם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם וְאֶעֱשֶׂה אוֹתָךְ לְגוֹי עֶצֶם וְרָב מִמֶּנִּי:

וכמ"ש שמות לב (ט) ויאמר ידוד אל משה ראיתי את העם הזה והנה עם קשה ערף הוא: (י) ועתה הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלם ואֶעֱשֶׂה אוֹתָךְ לְגוֹי גָּדוֹל:

ומשה ענה להש"ת שמות לב (לב) ועתה אם תשא חטאתם ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת:

כב כפי שיתבאר לקמן שעיקר הכוונה במצווה היא לביטול שבה הרי אם יעשה מתוך הכרח אין בזה אלא ביטול קלוש מאד והריצ"ח בשיעור ג' האריך בזה לבאר שזה החילוק בין ישראל לגוי וביאר ששואלים מה פירוש שעשו לא רצה לקבל את התורה כי כתוב בה לא תרצח הרי ממילא מחויב בה ב' מצוות ותירץ כי קבלת התורה הייתה לקיים מצוה וזה לא רצה דהיינו אתה יכול למשול בי אבל שאני מצוה אעשה רצונך זה לא רצו הגויים וזה דייקא ישראל קבלו דהיינו את הקשר עם הבורא

כג הבטוי עיין ברכות לה: יומא ג: כב: סוכה כט. כתובות סו: ב"ב י. כה: צט. שמות רבה כד א אבות ב ד' ועיין לק"ה ברכות השחר ה ד"ה וברכות הימים

כד שיח יצחק ח"א – דרוש לשבת פרשת בראשית אות פג – וענין הרצון הזה, אשר רצה בו יתברך להמציא נמצאים בשביל האדם מבחר היצורים לשמור התורה והמצווה, שרצון זה הוא אשר נטה לנמצאים להמציאם ולהחיותם ולהנהיגם, הוא מכונה בשם כסא הכבוד, בדברי חז"ל, והוא שכמו מלך ב"ד, נקרא כן ע"ש שמושל על בני מדינתו, והוא מנהיגם ושומרם ומצילם, ומסדר עניניהם, בשביל טובתם, ויושב על כסאו לגלות גדלותו וממשלתו עליהם, שכולם יראו ממנו, ויכירו כבודו, כמו כן הוא נטיית רצונו יתברך לנבראיו שמזה אנו משיגים מגדלותו וממשלתו, לפי ערכינו, והוא נקרא ג"כ מקום, וכמ"ש שנקרא כן ע"ש שהוא מקומו של עולם, ר"ל סיבת ועילת כל הברואים, ולכן נקרא ג"כ בית המקדש, מקום, בשם הזה, כמ"ש שלמה בתפילתו "ובא והתפלל אל המקום אשר הכינתי", וכתב "וירא את המקום מרחוק", שהוא הר המוריה, מקום בית המקדש, כמ"ש בדברי הימים:

כה עיין מזה בערבי נחל חקת בלק (תקטג) כך הענין שכל ניצוץ הוא כביכול חלק אלוה, ונפל לתוך הקליפות ונתערב בדומם וצומח וחי כנוגע מכתבי אר"ז ול, ועם היותו חלק אלוה אעפ"כ להיותו רק ניצוץ אחד ונופל לתוך קליפה גמורה, הוא בשביה ובצער שם מאוד לא יוכל לצאת משם, לזאת עשה אלהים את האדם גופו מדומם ועפר, ונתן בו נפש הצומחת אשר בכחו צומח האדם יום יום, והוא בחינת

ועי"ז נעשה האדם מחוייב המציאות לנצח, כי אותו ניצוץ שהעלה ממתין לו, והוא שכרו לעוה"ב, עי"ז נכלל כל העולם שנברא בשבילם בחיוב המציאות [י"ז]. כי עיקר התכלית שנברא העולם הוא בשביל זה, ורק בשביל זה מחוייב הש"י כביכול לברוא ולקיים כל העולמות בשביל ישראל כנ"ל, כדי שיעשו רצונו כנ"ל. וע"כ אז דייקא כשעושים רצונו, נכלל העולם בבחי' מחוייב המציאות כנ"ל, כי כל מה שעושים רצונו יותר, הם נכללים ביותר עם כל העולמות התלויים בהם בחיוב המציאות, כי ע"י שעושים רצונו ית', הם חוזרים ונכללים בו ית' שהוא מחוייב המציאות ואז נכללים עמהם כל העולמות התלויים בנפשם, בחיוב המציאות כנ"ל :

עתה יבאר כיצד נכלל האדם באחדותו ית' דהיינו בשרשו שעי"ז נעשה הוא וכל חלקי עולם התלויים בו מחוייבים המציאות

אך לזכות לזה להכלל בשרשו, דהיינו לחזור ולהכלל באחדות הש"י שהוא מחוייב המציאות, זה א"א לזכות כ"א ע"י ביטול הרצון שלא יהיה לו שום רצון אחר מרצונו ית', שיבטל עצמו לגמרי דהיינו להכריח עצמו לרצות רק את רצון הש"י עד שיזכה שהקב"ה יבטל ממנו לגמרי כל רצון עצמי לבד מרצונו ית' [י"ז], **עד שיהי' נכלל באחדותו ית'** וכמבואר בתורה יא שיש בזה מדרגה למעלה ממדרגה, כי יש יחודא תתאה שאני קיים אבל בביטול גמור, ויש יחודא עילאה שכל כך בטל אליו ונכלל בו עד שאין לי מציאות עצמית כלל וזה התכלית: ועיין תורה ד' [י"ז] שהתכללות זו היא בחי' הסתלקות, ועל כן א"א שתהיה אלא ברצוא ושוב.

וזה נעשה ע"י התבודדות בבחי' עולם שנה נפש המסוגלים לכך. דהיינו **אדם** שיודע לשפוט עצמו וזמן המסוגל לזה בלילה ומקום המסוגל לזה דהיינו חוץ לישוב.

הצומח, ונתן בו עוד נפש המתאווה שהוא בחינת החי, כי כל חי יש לו נפש הבהמית הרי כלול האדם מדומם צומח חי, ובתוך כל אלה נפח בו נשמה קדושה חלק אלוה ממעל, והנשמה הוא גדול ערך לא ניצוץ אחד אלא ריבי רבבות ניצוצות, כמ"ש באור החיים כ"פ בשם הארי"ז ז"ל, כי כל יום ויום מימי חי האדם הוא ניצוץ אחד מהנשמה, וכפי רבוי הניצוצות שיש בנשמת האדם, ככה הם שיעור דימים אשר הוא חי על האדמה: **ולכן בבוא** נשמה קדושה זו לתוך גוף האדם, שיש בו דומם צומח חי, נצטוו האדם שיגביר נשמתו על כל הדצ"ח של גופו, דהיינו שישבר כל התאוות למען כבוד ה', וגם התורה ומצוות מתישין כח החומר כמאמרם ז"ל למה נקרא שמה תושיה שמתשת בו' הרי נשמה זו שכחה רב ככח עם רב נלחמת עם כל הדצ"ח ומחלישתו ומשברת התאוה שהוא החומר המוחיצה המפסקת ונדבק החלק בהכל כביכול, ממילא אז נתדבק מיד הניצוץ אשר בדומם או בצומח או בחי' בנשמה ההיא ומיד בא הניצוץ ההוא דרך נשמת האדם אל ה' ית"ש, כי החלק דבוק בכל כאמור, וזהו ענין שמכל מצוה נברא מלאך ובא לפני ה' ואומר פלוני בנך עשאתי, והכוונה לאותו הניצוץ, כי בצאתו מהקליפה הוא שיעור קומה שלימה: **ואמנם** ענין מלחמת הנשמה וכניסתה והתפשטותה בכל אברי וכחות הגוף, כענין האומה שנלחמה ונכנסה לעיר מבצר שאמרנו, זה ע"י אהבה ויראה שיגביר האדם שכלו ויתמלא אהבה ויראה לה', ובחינות אלו ממלאים כל הגוף וכחותיו הצומחת והחיונית, וכולם משתברים ומתבטלים ע"י דחילו ורחימו מפני פחד ה' ומחדר גאווה, ואז עושה המצוה או מדבר הדיבור, ואותה המצוה או הדיבור ההוא מסוגל לקלוט אצלו ניצוץ קדוש השייך למצוה ההיא או לדיבור ההוא, ולכן בעשותו מצוה ההיא בעת שנתמלא דחילו ורחימו, שעי"ז נשתברו או המסכים ונדבק החלק בהכל, אז מתדבק הניצוץ בהמצוה או בהדיבור, ומיד בא אל ה' כאמור:

ועי"ש פרשת חקת דרוש ב' כי כלל, האדם אשר בא בלבו גבהות וגסות רוח על ידי מצותיו ומעשיו הטובים ותורתו, ידע בבירור האיש ההוא שעדיין לא עשה שום מצוה ולא למד תורה, שאלמלא כן לא גבה לבו על ידיהם. והענין, כי הנחגת השי"ת עם בני האדם, כי מיד בעשותו המצוה או התורה נברא מלאך ועומד מיד לפני השי"ת ואומר פלוני בנך עשאתי, ועדיין בכל יום ההוא יש עדיין דביקות לאותו המלאך אל האדם במקצת, כי לא נסתלק לגמרי ביום הראשון, אך בלילה בעת השינה אז אם המצוה ההיא כתיקונה אזי המלאך נשאר שם לגמרי ונשמתו חוזרת לגופה, ואז דרך הטבע שישכח האדם מלבו אם עשה כלל מצוה, כי כבר נסתלקה מצוה ההיא ממנו. אך ביום הראשון יוכל עדיין להיות קצת זכרון המצוה ההוא בלבו, שעדיין דבוקה קצת בו, אך לא יתגאה בה עדיין, שהרי אינו יודע עדיין אם נתקבל ותשאר בלילה למעלה, ואולי תדחה עדיין. ואחר כך ביום השני, אם המצוה נתקבלה ונשארה שם אזי נשכחת ממנו ולא תעלה על לבו כלל, ואם בא בלבו גאווה על ידי המצוה ההיא אזי זהו סימן מובהק כי נדחה מצוה ההיא מלמעלה וזרקוה על פניו, ולכן אינה נשכחת מאתו, וא"כ אין לו להתנאות במצוה שעושה בממה נפשך.

^{יב} עיין באה"ל אות ד' בשם הארי"ז כי ישראל ממוצע בין הבורא לבריא.

^{יג} **כי הרצונות** הם המידות ותאוות וכל רצון עצמי הוא מדמים עכורים וכל רצון לעשות את רצונו ית' הוא מדמים הזכים, ואדם פרא יולד אבל ע"י שמכריח עצמו להתבטל לרצון הש"י ומבקש מהש"י שיהרוג את יצרו הרע וזכה לכך כמבואר בתורה ו' כְּמוֹ שִׁכְתּוֹב (תְּהִלִּים ל"ז): "דָּוִם לָהּ וְהִתְחַלֵּל לֹא וְהָיָה יָפִי לָךְ חֲלָלִים", (כְּמוֹ שֶׁדִּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ, וְזָרְנוֹם לְבָרְכָהּ, גִּטִּין ז', הָיָה: "וְלִבִּי חָלַל בְּקֶרְבִּי" (תהלים ק"ט).

^{יד} **תורה ד' אות ט'** – וְזֶה שְׁאֵנוּ רֹאִים, שְׁלִפְעָמִים נִתְּלָהּ אֶדָם בְּתוֹךְ הַתְּפִלָּה וְאוֹמֵר כְּמָה תְּבוֹת בְּהִתְלַבֵּת גְּדוֹל – זֶה בְּחֻמַּת ה' עָלָיו, שְׁנִפְתַּח לוֹ אוֹר אֵין סוֹף וְהָיָה לוֹ; וּבִשְׂרֹאֶה אֶדָם הַתְּנוּצָצוֹת הָאֵת, אֶף-עַל-גֵּב דָּאִיְהוּ לֹא חָזִי – מְזִלָּה חָזִי (מגילה ג'), תִּכְף נִתְּלָהּ בְּנִשְׁמָתוֹ לְדְבָקוֹת גְּדוֹל, לְדְבָק אֶת עֲצָמוֹ בְּאוֹר אֵין סוֹף, וּבִשְׁעוֹר הַתְּגָלוֹת אֵין סוֹף, לִפִּי מִנְּזֵן הַתְּבוֹת שְׁנִפְתָּחוּ וְהַתְּנוּצָצוֹ, כֹּל אֵלּוֹ הַתְּבוֹת אוֹמֵר בְּדְבָקוֹת גְּדוֹל וּבְמִסְרִית נִפְשׁוֹ וּבְכַטּוֹל כְּחוֹתָיו, וּבִשְׁעָה שְׁנִתְּבַטַּל לְגַבִּי אֵין סוֹף, אֵזִי הוּא בְּבִחִינָת: וְלֹא יָדַע אִישׁ, שְׁאֵפְלוֹ הוּא בְּעֲצָמוֹ אֵינוֹ יוֹדַע מִעֲצָמוֹ. אֲבָל זֹאת הַבְּחִינָה צָרִיךְ לִהְיוֹת רָצוּא וְשׁוֹב, כְּדִי שִׁיתְקַים יְשׁוּתוֹ.

וא"א לבוא לידי ביטול, כ"א ע"י התבודדות [כט] דהיינו לבודד את מחשבתו מעסקיו ומטרדותיו ולשפוט עצמו על כל חשקיו ותאוותיו, כיצד יזכה לבטל מהם את כל ישות הלקיחה ולבוא לחשוק רק במה שהוא רצון ה' ית"ל. כי ע"י שמתבודד ומפרש שיחתו בינו לבין קונו/ל"א, דהיינו ששופט עצמו על כל רצון וחשק ותאוה שיש לו האם היא נקייה מישות ומידת הלקיחה, עי"ז הוא זוכה לבטל כל התאוות והמדות רעות [לב] שהרי כל תאוה רעה, היא שרוצה לקחת איזה הנאה מהבלי עולם הזה, דהיינו ישותו המתגברת מצד גשמיותו, וצריך לבקש ולהתפלל הרבה על כל אחת לבטלה שכל חשקיו ורצונותיו יהיו רק את רצון ה' ית"ל, עד שזוכה לבטל כל גשמיותו ולהכלל בשרשו/ל"ג: רוצה לומר תחילה לזכות שכל רצוני יהיה רק כרצונו/ל"ד, דהיינו יחודא תתאה עד שזוכה עוד יותר שלבטל גם משהו ישות שנשאר ואזי בבחי' רצוא ושוב להכלל בו ית' עד שלא יודע אפילו מעצמו כלל וכ"ש משאר עולם.

אך עיקר ההתבודדות הוא בלילה [ל"ה/ל"ו] בסוף תורה נד מבאר שצריך ענין הזמן הוא בחצות אבל שם הוא טעם נוסף, ולפי המבואר כאן, אפשר שצריך לאחר קצת לפי מנהג המדינה והמקום, בעת שהעולם פנוי מטירדת ה' העוה"ז. כי ביום, ע"י שרודפין העולם אחר העוה"ז [ל"ח], הוא מבטל ומבלבל את האדם מלהתדבק ולהכלל בהש"י ולפי המתבאר לקמן שגם צריך לצאת חוץ לעיר, צ"ל שהבלי טרדתם הולך עד מחוץ לעיר, אבל לא נשאר שם בלילה/ל"ט. ואפי' אם הוא בעצמו אינו טרוד, אעפ"כ מאחר שהעולם טרודים אז, ורודפים אז אחר הבלי העוה"ז עי"ז קשה אז לבא לידי ביטול: נראה עוד טעם, שהרי צריך לכלול גם את כל חלקי העולם התלויים בו, וא"כ צריך שגם הם ינוחו מטרדת עוה"ז, וצ"ע אולי נעשה ממילא, בכל אופן ותלוי רק בו.

וגם צריכין שיהי' – שיהיה ההתבודדות במקום מיוחד משמע שיש ענין שיהיה מקום קבוע, כמאמר חז"ל כל הקובע מקום לתפילתו/מ"ו. כי רושם הכסופים הטובים נשאר במקום ומצטרפים למנין התפילות שצריך

כט עיין תורה נד תנינא ופד תנינא צה תנינא עד ק' ושיחות הר"ן רב רב רלב רלב ועלים לתרופה רצג ושיש"ק ח"א מה קסח רסד שצג שצד תשכד תרעז וח"ב רחצ תקנה תשכט וח"ג קב תסג תצו תקסא תקפא.

ל אמנם במקום אחר מבואר שצריך לשוח עם הקב"ה כחבר ולספר לו כל המעיק עליו והעיקר דבור אמת מעומק הלב אבל כאן שהגידון הוא בדווקא ביטול הרצון ומדובר בהתבודדות הנ"ל. כי יש כמה טעמים ואופנים להתבודדות וכאן הוא אופן מסויים לכוונה מסויימת השייכת לתורה זו.

לא הריצ"ח שיעור ד' 43 דקות הביא את העונג שבת ששואל איך ניתן שם לפרשה ע"ש רשע ועוד מציין שהיא הפרשה היחידה אחר מתן תורה שאין בה מצווה ותיירץ שבלק ר"ת בינו לבין קונו כי בבלק נתגלה הנקודה שאחר שישאל נמצאים העולם מחוייב המציאות כי ישראל מחוייב המציאות דא"א לכלותם תוס' שואל מה אפשר לומר ברגע כמימרא ותיירץ כלם ושואל רבי יהונתן איבשיץ ואיך יודעים במי מדובר עוד כתוב בספרים שכלם נעשה מלך ותיירץ הר"ץ שזה דבר אחד ותיירץ אחד כי גם בלעם ידע שמספיק לומר כלם ופשוט שמדובר בישראל כי ישראל כל כך לגד עיניו שזה ממש בחי' עסוקים באותו ענין וזה בעצמו גם הסיבה שנתברר שלא יכלם אלא ימליכם וזהו שאמר והודה שתורעת מלך בו דהיינו שבלעם בעצמו בזה שרצה לקלל ברגע הוכיח לעין כל שתורעת מלך בו.

לב עיין ספר המדות התבודדות ב' ושם כעס אות לה התבודדות שאינה כראוי מביא לכעס

לג לקמן בריש תורה עד ע"י תורה בעיין וצ"ע שכאן אמר שא"א אלא ע"י התבודדות ועי"ש בסוף התורה מבואר שהיא השגת חכמה עילאה שהיא עיקר גילוי כבודו בעולם.

לד משנה מסכת אבות פרק ב (ד) הוא (רבן גמליאל בנו של רבי יהודה הנשיא) ה"ה אומר, עשה רצונו כרצונו, כדאי שיעשה רצונו כרצונו. בטל רצונו מפני רצונו, כדאי שיבטל רצון אחרים מפני רצונו.

לה עיין סוף תורה נד [דף סג.] עה"פ אזכרה נגינתי בלילה

לו עיין לקוטי הלכות שעל תורה זו ערבית ג' שם מבאר שלילה מהותו בחי' אפשרי המציאות לכן יותר בקל אפשר אז לבטלו (דהיינו לבטל את טענת היצר האפיקורס שהעולם מחוייב המציאות) וועי"ז נקל לגלות את הש"י כנ"ל שזה תלוי בזה שהש"י מתגלה רק עד כמה שמבטלים את העולם. (כי שניהם באותו חלל)

לז בדפ"ר מסדרות ומתורלו - מסדרת

לח תקניי וזה דף בב. ויפן כה דף

לט צ"ע מדוע מפריע לו טרדות העולם הרי לקמן מבאר שצריך גם לצאת חוץ מן הישוב וכיצד מגיעים עד שם טרדות העולם ועוד שלקמן מבאר שיוצא מחוץ ליישוב בגלל שטרדת העולם נמצא במקום שנטרד ונשאר שם גם בלילה וא"כ היא נמצאת במקומה וא"כ כיון שיצא חוץ ליישוב מדוע צריך גם לילה דייקא. ונראה לפ"ז שהבלי הנטרדים הולך ומגיע בזמנו גם מחוץ לעיר אלא ששם הוא לא נשאר עד הלילה.

מ בספר טעמי המנהגים עמוד עא (עניני בית הכנסת אות קסו בהערה שם בשם ספר הגן ודרך משה) מביא משל נאה בבתי הארז"ל למלך שרוצה ללכוד חומת העיר ורוצה לעשות נקב בחומה אזי לוקח קנה השריפה שקורין (דיא ביק"ש) ויורה כמה פעמים במקום א' עד שינקב החומה. אבל אם הוא טפש ויורה פעם א' כאן ופעם א' במקום אחר אז החומה נשארת שלימה. ולא יועיל כל פעולותיו שעשה.

לבקוע בה את חומת המניעות שגורמת הישות שלנו/מא, **דהיינו** מקום מיוחד **חוץ מהעיר/מב** **בדרך יחידי** [מג], **דהיינו במקום שאין הולכים אם בני אדם** גם במשך היום [מ"ד/מ"ה]. **כי במקום שהולכים שם ב"א-מ"ו** בני אדם **ביום, הרודפים אחר העוה"ז, אעפ"י שכעת אינם הולכים שם**, רושם טרדת הבלי עולם הזה ותאוותיהם הנשאר שם/מ"ו **הוא מבלבל ג"כ-גם כן את ההתבודדות, ואינו יכול להתבטל ולהכלל בו ית'.**

ע"כ-על כן צריך שילך לבדו/מח **בלילה, בדרך יחידי, במקום שאין שם אדם/מט**. דהיינו בבחי' עולם שנה נפש (מקום זמן ואדם) המסוגלים לכך, דהיינו האדם הרוצה לשפוט עצמו ולבטל ישותו, בלילה שהוא הזמן המסוגל לזה, ובדרך יחידי חוץ לשוב שהוא מקום המסוגל לזה.

ושם ילך ויתבודד/י, **ויפנה לבו ודעתו מכל עסקי עוה"ז** צריך לזכור שעצת ההתבודדות הזו היא עצה לבטל את טענת האפיקורסות הנ"ל, שעולם כמנהגו נוהג והאדם לא מקלקל או מתקן במעשיו, שנמצאת אצל כל אחד בליבו. ועל כן כל כוונת הביטול הוא במגמה הזו, לבטל מכל התאוות ומדות רעות את שרשן שהוא הגאווה וישות ומדת הלקיחה, ולבטל כל תאוה לאיזה משהו מהבלי עוה"ז ולרצות רק את רצון ה' ית', ולהיות תמיד מצפה רק ממנו ית' לכל מילוי חסרון וכל איזה ישועה שאני צריך בבחי' "עיני כל אליך ישברו" כמבואר בתורה עו. וכל מציאות עולם הזה אינו אלא כדי לקיים על ידו מצוות ה' ולהמליך רק אותו, **ויבטל הכל**

^{מא} וכדמצינו מעשה מבעל בית פשוט שקנה לו חלקת קבר וכל ער"ח היה גומר שם ספר תהלים וכו' והזדמן לשם צדיק והריח ריח טוב ובקש להקבר שם ושאל בשל מי הריח הזה וספרו וכו' ונודמן לשם עוד צדיק והריח וגם הוא ביקש להיקבר וכו'.

וכן אמרו בברכות ו: אמר רבי חלבו אמר רב הונא: כל הקובע מקום לתפלתו – אלהי אברהם בעזרו. וכשמת – אומרים לו: אי עניו, אי חסיד, מתלמידיו של אברהם אבינו! ואברהם אבינו מנא לן דקבע מקום? – דכתיב (בראשית יט) וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם, ואין עמידה אלא תפלה, שנאמר (תהלים קו) ויעמוד פינחס ויפלל.

וכן נפסק בש"ע א"ח סימן צ' סעיף יט – יקבע מקום לתפלתו (בבית הכנסת וגם כשמתפלל בביתו – באה"ט), שלא ישנהו אם לא לצורך. ואין די במה שיקבע לו ב"ה להתפלל, אלא גם בב"ה שקבוע בה צריך שיהיה לו לד (ס) מקום כו' קבוע.

^{מב} עיין רבנו בחיי (בראשית מו לב) – ומה שבחרו השבטים האומנות הזאת והיא אומנות אבותיהם מפני שני דברים, האחד שיש בה ריח גדול בגיזה ובחלב ובולדות, והיא אומנות אינה צריכה יגיעה רבה וטורח גדול ומבלי עוון, ועליה הזהיר שלמה בחכמתו (משלי כו, כג) ידוע תדע פני צאנך שית לבך לעדרים. והשני לפי שהשבטים היו יודעים שיגלו למצרים הם וזרעם, ומפני שהמצרים היו עובדים לצורת הצאן תפשו להם אומנות זו כדי שיהיו זרעם מורגלים בה, ותהא עבודת הצאן רחוקה בעיניהם. וכן תמצא רוב הצדיקים והנביאים שהיו רועים, תמצא בהבל ויהי הבל רועה צאן (בראשית ד, ב), וכן במשה ומשה היה רועה (שמות ג, א), וכן שמואל הנביא, וכן שאול ודוד כולם רועים. והטעם בהם כדי שיתרחקו מן הישוב לפי שהרבה עבירות נמשכות בסיבת חברת בני אדם, כגון רכילות ולשון הרע ושבועת שקר וגילוי עריות וגזל וחמס, וכל מה שהאדם פורש מחברת הבריות הוא נמלט מן העבירות, וכל מה שהוא מתרחק מן הישוב הוא מתרחק מן העוון ומן הגזל והחמס ושאר העבירות, והראיה מה שכתוב בלוט (בראשית יט, ל) ויעל לוט מצוער וישב בהר, הוצרך לצאת מסורם פן יספה בעוונם, ואחר שיצא משם הלך לצוער שימלט שם כמו שאמר (שם, כ) הנה נא העיר הזאת קרובה לנוס שמה והיא מצוער, לפי שיושביה חרשים מקרוב באו לכך היו עוונותיהם מצוערין, ואף על פי כן עדיין היה מתירא בצוער מפני פחד העוונות המצויים בישוב, על כן הוצרך לצאת משם אל ההר, ועוד ששם מקום התבודדות לנבואה ואין אדם רואה שם דבר שיטריד מחשבתו מן המחשבה בה' יתברך: **וכבר ידעת** כי מגדולי הנביאים היו מתרחקים ופורשים מן הישוב ומתבודדים במדבר אפילו בלא מרעה, והם אליהו ואלישע, הוא שכתוב באלישע (מלכים-א יט, יט) ושנים עשר צמדים לפניו, ופירש מן האומנות הזאת והלך אחריו, הוא שכתוב (שם, כ) אלכה נא אשקה את אבי ואת אמי ואלכה אחרך, וכתיב (שם, כא) וילך אחרי אליהו וישרתהו. וכן היה בלי ספק מנהג בני הנביאים בדור ההוא ואשר לפניו להניח עסקי העולם וישובו, ומניחין ההשגחה בעניני הגוף ויוצאים אל המדברות להתבודד שם ולהיות מחשבתם דבקה בה' יתברך:

^{מג} עיין זמרת הארץ שבארץ ישראל מסוגל ביותר להכלל בשרש הבריאה, ועיין יקרא דשבתא שליל שבת מסוגל ביותר.

^{מד} עיין תורה יא תנינא ושיחות הר"ן סימן רכז – טוב ללכת במקום עשבים כי הם גורמים שיתעורר הלב

^{מה} **עיין תורה יא תנינא** – דע, כְּשֶׁאָדָם מִתְפַּלֵּל בְּשֹׁדֶה, אֵיךְ כָּל הַעֲשָׂבִים כְּלָם בְּאֵין בְּתוֹךְ הַתְּפִלָּה, וּמִסִּיעֵין לוֹ, וְנוֹתְנֵין לוֹ כֹּחַ בְּתִפְּלָתוֹ. וְזֶה בְּחִינַת שְׁנִקְרָאת הַתְּפִלָּה שִׁיחָה, בְּחִינַת (בְּרָאשִׁית ב): "שִׁיחַ הַשְּׂדֶה", שֶׁכָּל שִׁיחַ הַשְּׂדֶה נוֹתְנֵין כֹּחַ וְסִיעָה בְּתִפְּלָתוֹ. .. וכו' עי"ש

^{מו} בדפ"ר בני אדם ומתורלו - בנ"א

^{מז} **כנ"ל שעל כן צריך לקבוע מקום קבוע להתבודדות כי תאוות בני האדם משאירים רושם רע במקום, כך מדה טובה מרובה רושם הכסופים הטובים שזוכה בהתבודדות נשאר במקום.**

^{מח} **לבדו אותיות לבד** שאין רווח שיקפוץ ויפריד בינינו הגדי, בחי' שעיר בחי' דינים.

ואולי אפשר לרמוז כי לבד עם ו' שמרמז לתיקון הברית נעשה לבדו אליו ית' ממילא

^{מט} **נ"ל רומז** בזה גם על אופן ההתבודדות שצריך לעסוק ולברר בעצמו היכן הוא אין שם אדם אלא הוא בהמה. ועיין רמז לזה במשנה תמיד פתוח בידוע שאין שם אדם כי היכן שהאדם פתוח להבלי עוה"ז שם הוא לא אדם

^נ **הריצ"ח** בשיעור ד' 43 דקות מבאר שיש גם בחי' נקודה בבחי' נפש שהיא כמו נקודת הזמן ועולם דהיינו לילה ומדבר דהיינו פנמיות נפשו ששם עוד לא נגע הכפירות שהן מהמ"ט שערי טומאה והיאוש שהוא כבר בחי' בשער הנ' אלא פנמיות הרצון ששם אפילו אפיקורס עדין רוצה להיות איש כשר אם היה אפשר בלי מאמץ וכן כל אחד את אותה חלקה טובה שבנפשו כל אחד לפי בחינתו להוציא ולגלות להצטרף לזמן והמקום הנ"ל

כל איזה רצון אפילו קל שבקלים שאינו רצונו ית', **עד שיזכה לבחי' ביטול באמת**. ולזכור שרק אני הוא זה שמעלים את מציאותו ית' בעולם, כי הוא ית' "נמצא מאד" ואין עוד מלבדו, וכל הימצאות של עוד מציאות אחרת היא רק מבח שאני מייחס לה חשיבות. ואם אבטל רצוני ואת כל מציאותי רק אליו ית' אזי אהיה נכלל בו. וממילא כל עוה"ז יהיה כאינו כלל. בבחי' מלאה הארץ דעה כמים לים מכסים.

וצריך להזהר לא להתפתות ליצה"ר המפתה ומסית להתפלל על ביטול כל המדות כדי לזכות לשלימות בבת אחת, אלא יברר לעצמו מדה ראשונה שעליה צריך לעבוד בביטול, וגם בזה לא יקבל על עצמו למעלה מכוחותיו, **היינו שבתחילה ירבה בתפילות ושיחות בהתבודדות בלילה בדרך יחידי כנ"ל**, **עד שיזכה לבטל זה הדבר, דהיינו לבטל מדה ותאוה זאת** כי כל תאוה יש לה מדה, שהיא שרשה, וכשהמדה נפולה ולא בטלה לרצונו ית', אזי גם התאוה ורצון הלב היא לדבר אחר מעשית רצונו ית', ואח"כ ירבה עוד בהתבודדות הנ"ל, **עד שיבטל מדה ותאוה אחרת. וכן ינהוג זמן רב בהתבודדות בזמן הנ"ל ובמקום הנ"ל עד שיבטל הכל**.

ואח"כ עדיין נשאר ממנו איזה דבר וכו', ואח"כ מבטלין ג"ז, עד שלא נשאר ממנו כלום כי תחילה בביטול הרע מכל מדה רעה, דהיינו את הישות וגאות שבה שגורם לה להיות רעה, אע"פ שכבר זכה לביטול, אבל יש שני סוגי ביטול, והם יחודא תאנה ויחודא עילאה. כי יש ביטול שמרוב ביטול הישות מאיר לי אורו ית' כל כך עד שהישות שלי היא כשרגא בטיהרא, אבל עדיין צריך לבטל גם את המעט ישות שנשארה עד שאין לי מציאות כלל אלא הכל רק הוא ית'. ^{נאפ"י} **כי יכול להיות – להיות אחר שביטל כל התאוות ומדות רעות, עדיין נשאר ממנו כלום, דהיינו שעדיין לא ביטל לגמרי הגיאות והגסות** ^[נ"ב] ^{נא}, **עד שנחשב בעיניו לאיזה דבר, וע"כ צריכין להתיגע ולהרבות בהתבודדות הנ"ל, עד שלא ישאר ממנו כלום שיהיה בבחי' מה** ^[נ"ד] **באמת כמו שאמרו משה ואהרן ונחנו מה, עד שיזכ' לבחי' ביטול באמת** ^[נ"ה].

ואזי כשזוכ' לביטול באמת ^{נ"ו} **ואזי נכלל נפשו בשרשו** דהיינו שנפשו הנופשת ושוכנת בו, תזדכך כל כך כמו הנשמה, (ולמעלה מזה בחי חיה יחידה) דהיינו החלק אלוך ממעל שלו, וכמבואר בתורה סו/טו

כא ביאור מוהר"ת בתקפא

^{נב} **עיין באה"ל** אות ב' שמקשה מדוע יצא הגאות וגסות מכלל מדות רעות. ותירץ שביטול אליו ית' תלוי במדת הענוה שזוכים אחר זיכור כלל המדות.

^{נב} **ועיין שיש"ק ח"א סימן שפ.** – ספר: שהבעל-שם-טוב וצ"ל התפלל פעם אחת עם החב"דא שלו, והתפללו בהתלהבות גדול מאד בדרך. אחר כך, בשגמרו תפלתם ראוי, שהבעל-שם-טוב וצ"ל הוא בפנים וזעפות. אחר-כך ענה ואמר להם: "בעת שהייתם מתפללים, הכניס הבעל-דבר בכל אחד מכם מחשבות של גאות ורמות-רוחא, שאתם מתפללים בהתלהבות ובדבקות כזה, ועל-ידי-זה נתעורר למעלה קטרוג גדול עליכם, והיה לי יגיעה גדולה, עד שהמתקתי זאת". וספר זאת למען דעת כמה וכמה צריכים להרבות בתפלה על זה, לזכות להנצל מגאות שהיא תועבת השם, כי יכול להיות, שאפילו בשכר נקיים מכל התאוות והמדות רעות, אף-על-פי-כן נשאר בלב גאון טמיונה, חס-ושלום, וכמבאר בהתורה "הנעור בלילה" הנ"ל, ושאפילו מי שכבר קים והרבה בהתבודדות, בצעקה ותפלה בלילה, ובדרך יחידי, עד שיצא מכל התאוות והמדות רעות, אף-על-פי-כן עדין נשאר בלבו איזה צד גאות, שהוא חושב עצמו לאיזה דבר והמדה של גאות גרוע מהכל, כמבאר בדרך חכמינו-זכרונם-לברכה (סוטה ד', ב'), שהיא פעולת עבודה זרה וכאלו בא על כל העריות כלם, עין שם. ועל-כן צריכין בשביל זה לבד להתגבר מאד בתפלות וצעקות להשם יתברך, שיעזרו לבטל גם את זאת כמבאר שם, ולזכות לענוה אמתית. (שם אות י').

^{נד} לשה"כ שמות טו ו' ח'. ועיין קה"י ערך אמה

^{נה} **עיין היטב בתורה י'** אות ד' ואות ה' ותראה שבאמת ביטול הישות לגמרי א"א אפילו לצדיקים גדולים בלי ביטול לצדיק הדור העולה על כולם, וכן משמע גם בתורה כב לפי ביאור הליקוטים שמחלק בין רועי האמונה שהם כלל צדיקי הדור לבין מוכיחי הדור שהוא הצדיק הדור האחד שזכה לשער הנ' וכולם צריכים לו. וכן משמע בעוד הרבה תורות של רבנו כגון תורה ד' שהתיקון השלם הוא רק ע"י התכללות בצדיק שזכה להתכלל בא"ס ע"ש. ומסתמא גם כאן ההתקשרות מוכרח שיהיה בהתקשרות לצדיק הדור, או שזו דרך מיוחדת שאפשר על ידה לזכות גם לבד. ובלי להיכנס למחלוקת הידועה האם אפשר לזכות לשפלות וביטול הישות באמת ע"י התקשרות לרבנו או שצריך לזה צדיק חי. עכ"פ בוודאי זו עיצה מוכרחת ומועילה מאד לכולם וכל היוכח הוא רק על שלימות הביטול. ובחוש רואים שקשה מאד למצוא מי שזכה לזה בשלימות באמת.

^{ני} **לכאורה צ"ע** כיון שמדבר על מדריגה של יחודא עילאה שצדיקים גדולים ורבים לא זכו לה מה כוונת רבינו והרי הקפיד על מי שאמר שלא התכוין בתורה אליו ונ"ל שאצלינו זה עכ"פ בבחי' נצוצי ביטול כי אע"פ שבכל המעשה כולו חסר בביטול, אבל בכל מעשה יש איזה בחי' שבה יש ביטול כמו בבחי' ניצוץ.

^{נז} תורה סו אות א' – פי איתא, שיש להצדיק בחינת שני רוחות: רוח לעלא, רוח לתתא. כמו שכתוב (בראשית ו"ט) אלה תולדות נח נח; נח לעלא נח לתתא וקמו שכתוב שם בזה נח (דף נט): על פסוק זה, עין שם בתוספתא, וזה לשונו: למח נח תרי זמנא, אלא כל צדיק וצדיק די בעלמא, אית לה תרי רוחין: רוחא חד בעלמא דין, ורוחא חד בעלמא דאתי, והכי תשכח בכלהו צדיקי וכו' עין שם. דהיינו שיש לו בחינת חיות למעלה, וחיות למטה. והרוח והחיות שלמעלה, הוא גדול מאד מאד.

עיין שערי קדושה – חלק ג שער ה' באיכות הנבואה מה ענינה: הנה נתבאר כי אור אחד הוא בצורת אדם מתפשט בכל ארבעה עולמות אצילות, בריאה, יצירה, עשיה, עד סוף ארבעה יסודות העולם השפל, והוא מתדבק באורות אדם העליון הנקרא עשר ספירות, והם

שלכל צדיק שתי רוחות, כי ע"י שזיכך את הנפש למדרגת הנשמה, דהיינו שהאיר בנפש את כל אור הנשמה, נעשה כמו שיש לו שתי רוחות, וזה שכתוב משה משה, ואזי נכלל הנפש בשרשה דהיינו בו ית' שהוא מחויב המציאות, אזי נכלל כל חלקי העול' התלוי בו עם נפשו בשרשו, שהוא מחויב המציאות, כי הכל תלוי בו כנ"ל. ואזי נעשה כל העולם על ידו בבחי' מחויב המציאות כנ"ל: נמצא שתכלית העבודה ורצון הש"י, הוא לגלות בעולם בפרטיות וכלליות, את אור מציאותו ית' בחוץ כל כך, עד שלא ישאר מקום כלל לומר שיש עוה"ז, כי באמת כל העוה"ז נברא רק במקום שניתן להתעלם ממציאותו ית', וכמבואר בריש עץ חיים שכדי לברא עולם היה מוכרח לצמצם אורו לצדדים, נמצא שמציאות העולם היא רק היכן שהוא ית' נעלם, דהיינו רק עד כמה שמתעלמים ממנו, כך יש עולם, וכן להפך כמה שמתעלמים מהעולם, כך מגלים אותו ית'. וזה בדיוק הפך הגמור ממה שאומרים האפיקורסים הנ"ל, שהעולם נשפע ממנו ית' כמו אור השמש מהשמש, שהרי אם נסתיר את השמש ממילא יתבטל האור, אבל הוא ית' להפך הסתיר עצמו כדי שיתגלה עולם.

ועתה תרא' פלאי פלאות, איך כ"ז מבוא' עתה בהמשנה הנ"ל באר היטב.

וזה הניעור בלילה, כפשוטו דהיינו שהוא ניעור בלילה, ומתבודד ומפרש שיחתו בינו לבין קונו.

והמהלך בדרך יחידי, היינו כנ"ל, שהולך בדרך יחידי דייקא, במקו' שאין בני אדם הולכים שם כנ"ל, כי אזי הוא עיקר שלימות ההתבודדות [נח], בלילה ובדרך יחידי דייקא כנ"ל, כי אז דייקא יכולין לבא לבחי' ביטול כנ"ל.

וזהו ומפנה לבו לבטלה, דהיינו שמפנה לבו מכל עסקי העוה"ז, לבטלה, כדי לזכו' לבחי' ביטול כנ"ל [נח]. ואז זוכה שיוכלל נפשו במחויב המציאות כנ"ל. ואזי נכללין כל העולמות עם נפשו במחויב המציאו' כנ"ל.

וזהו הרי זה מתחייב בנפשו, שנכלל כל העולם בבחי' מחויב המציאו' עם נפשו. כי ע"י ההתבודדות הנ"ל זכה לבחי' ביטול, עד שנכלל נפשו בחיוב המציאות, ועי"ז נכלל כל העולם עם נפשו בחיוב המציאות כנ"ל, ונעשה נפשו וכל העול' בבחי' מחויב המציאות כנ"ל, וזהו הרי זה מתחייב בנפשו כנ"ל :

מתלבשים בזה האור הנקרא אור מחצב הנשמות, וכל נשמות התחתונים כלולות שם, וברדתם בעולם הזה להתלבש בגופות מניחות שרשיהם דבוקות במקורם אשר משם חוצבו, וענפי השרשים ההם לבדם הם יורדים בדרך התפשטות לבד ומתלבשות בגופות בעולם הזה כדמיון ענפי האילן שהן דבוקות ומושרשות בגוף האילן ממש וכופפות עצמן למטה, ונוגעות בקרקע עצמו בעודן נאחזות בגוף האילן. וכאשר האדם חוטא חטא הראוי להכרת, נכרת אותו הענף מגוף האילן ונשאר נפרד ממנו ועומד בעולם הזה כרוח הבהמה, וזהו סוד הכרת תכרת הנפש ההיא. וזהו סוד כי האדם עץ השדה: וזהו סוד מה שכתוב בצדיקים שנכפל שמם, אברהם אברהם, יעקב יעקב, משה משה, אחד כנגד בחינת השרש הנשאר למעלה דבוק באילן, וזהו הנקרא מזלו של האדם. וכמו שאמרו רבותינו ז"ל (מנחות דף כ"ט ע"ב) שראה משה רבינו ע"ה מזלו של רבי עקיבא יושב ודורש וכו'. כי ממנו נוזל השפע אל הענף שירד ונתלבש בגוף:

נח עיין מהר"ל דרך החיים פ"ו משנה ט'

נט עיין נועם אלימלך פרשת קדושים שפירש כך

א(והא לך לשון רבינו ז"ל מהתורה הזאת שכתבה בתכלית הקיצור. וזהו):

המהלך בדרך יחידי הנעור בלילה וכו' : דע שיעקר הביטול שאדם מבטל ישותו ונעשה אין, ונכלל באחדות השי"ת, אין זה אלא ע"י התבודדות. והתבודדות צריך מקום וזמן מיוחד, שלא יבלבלו אותו המונעים. והזמן הוא בלילה, היינו הנעור בלילה, שאז **הכל ישינים** אע"פ שגם בלילה יש תאוות רעות ונוראות משמע כנ"ל שיעקר המפריע הוא מו"מ ותאוות ממון וגם כיון שיעקר הם ההבלים היוצאים בדיבור שמדברים בתאוה. **והמקום הוא בדרך יחידי, ולא בדרך הרבים, שלא יפסיקנו עובדי דרכים** [י] צ"ע לפ"ז בחדר סגור גם טוב ולעיל לא משמע כך, אלא דייקא בדרך שאין רבים הולכים שם, שם ילך ויתבודד, והיינו והמהלך בדרך יחידי. ואז יכול לפנות לבו מכל וכל, ויכול לבוא לביטול כל הישות, והיינו והמפנה לבו לבטלה. ואז כשנתבטל לגמרי, אזי הוא נכלל באחדות השי"ת, ואז הוא בא לבחי' מחויב, כי הקב"ה מחויב המציאות, וכל הדברים הם אפשר המציאות. וכשנתבטל ונכלל באחדותו, אזי הוא יוצא מבחי' אפשר, ונכלל במחויב וזה בחי' הרי זה מתחייב בנפשו :

^א נוסח זה נדפס בדפוס אחר תורה נב (צילום 143 סור ב) ואחריו תורה נב

^ב דפוס הנעור, מתרצו - הניעור

^ג דפוס הנעור, מתרצו - הניעור

^ד לשון הגמ' ברכות ג. ע"ש בן יהוידע בשם יטב לב חילוק בין עובדי להולכי ושחשק דייקא מעובדי לרכים